

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ
АНТИКОРУПЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО
ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ НА ПУБЛІЧНІЙ СЛУЖБІ
ТА ЗАПОБІГАННЯ КОНФЛІКТУ ІНТЕРЕСІВ**
[ЗАСІДАННЯ „КРУГЛОГО СТОЛУ”]

КОМІТЕТ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ
З ПИТАНЬ БОРОТЬБИ З ОРГАНІЗОВАНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ І КОРУПЦІЇ

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ
АНТИКОРУПЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА
ЩОДО ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ НА
ПУБЛІЧНІЙ СЛУЖБІ ТА ЗАПОБІГАННЯ
КОНФЛІКТУ ІНТЕРЕСІВ**

[ЗАСІДАННЯ “КРУГЛОГО СТОЛУ”]

УДК [342.536:343.35](477)

ББК 67.9(4УКР)400.6

С49

Актуальні питання удосконалення антикорупційного законодавства щодо професійної етики на публічній службі та запобігання конфлікту інтересів / Комітет Верховної Ради України з питань боротьби з організованою злочинністю і корупцією. – К. ФОП Москаленко О.М., 2011. – 76 с.

У пропоноване друковане видання включено стенограму проведеного 2 листопада 2011 року засідання „круглого столу” у Комітеті Верховної Ради України з питань боротьби з організованою злочинністю і корупцією на тему: „Актуальні питання удосконалення антикорупційного законодавства щодо професійної етики на публічній службі та запобігання конфлікту інтересів”, тексти Міжнародного кодексу поведінки державних посадових осіб і Рекомендації № R (2000) 10 Комітету Міністрів державам-членам Ради Європи щодо кодексів поведінки державних службовців.

Електронну версію цього видання розміщено на веб-сайті Комітету Верховної Ради України з питань боротьби з організованою злочинністю і корупцією — crimecor.rada.gov.ua.

Відповідальний за випуск Сорочик Ю. Ю., завідувач секретаріату Комітету Верховної Ради України з питань боротьби з організованою злочинністю і корупцією, кандидат юридичних наук.

USAID
ВІДАМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

Програма
сприяння
P&PII
Парламенту II
Програма розвитку законотворчої політики

INDIANA UNIVERSITY

JOHN GLENN SCHOOL
OF PUBLIC AFFAIRS

Це видання здійснено за підтримки Відділу демократії і врядування Місії USAID в Україні, Молдові та Білорусі відповідно до умов угоди № AID 121-A-00-03-00008 (Програма сприяння Парламенту II: Програма розвитку законотворчої політики).

Думки і твердження, висловлені в публікаціях, відображають особисту позицію авторів і можуть не співпадати з позицією USAID, ПСП II та Університету штату Огайо.

Електронна версія видання розміщена на веб-сайтах: Комітету Верховної Ради України з питань боротьби з організованою злочинністю та корупцією (<http://crimecor.rada.gov.ua>) та Програми сприяння Парламенту II (ПСП II) (<http://pdp.org.ua>).

ISBN 978-966-2214-12-3

ББК 67.9

ЗМІСТ

Виступи учасників засідання

БЕВЗ В. А., Голова Комітету Верховної Ради України з питань боротьби з організованою злочинністю і корупцією.....	5
ВАЛЕНТАЙН Елеонора, директор Програми сприяння Парламенту II	7
ЕНГСТРОМ Джон, — керівник проекту з протидії корупції, радник з правових питань Департаменту юстиції Сполучених Штатів Америки	8
ФЕСЕНКО І. М., директор Департаменту антикорупційного законодавства та законодавства про правосуддя Міністерства юстиції України.....	9
ТОЛКОВАНОВ В. В., Голова Національного агентства України з питань державної служби	11
КОТЛЯР Д. М., консультант Мережі боротьби проти корупції для країн Східної Європи і Центральної Азії Організації економічного співробітництва та розвитку.....	13
ЛУК'ЯНЕЦЬ Д. М., завідуючий кафедрою кримінально-правових дисциплін Українська академія банківської справи Національного банку України, доктор юридичних наук	15
КАЛЮЖНЯК А. М., заступник начальника Головного управління по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю Служби безпеки України.....	17
ФЕДОСОВ Е. В., начальник Головного управління по боротьбі з організованою злочинністю Міністерства внутрішніх справ України.....	20
ТУЛАЄВ О. С., виконуючий обов'язки першого заступника начальника податкової міліції — начальник Управління внутрішньої безпеки Державної податкової служби України	21
КЛИМОВИЧ О. В., експерт громадської організації „Центр європейської інтеграції”	22
ФЕЩЕНКО О. Ю., перший заступник Голови Державної служби фінансового моніторингу України.....	26
ЛІПСЬКИЙ Д. В., заступник Голови Вищого адміністративного суду України.....	27
КАНИГІНА Г. В., суддя Верховного Суду України, член Ради суддів України	29
ЕНГСТРОМ Джон, керівник проекту з протидії корупції, радник з правових питань Департаменту юстиції Сполучених Штатів Америки.....	31
ЛІХОТКІН О. І., заступник директора Департаменту кадрової політики Міністерства оборони України.....	33

КОВРИЖЕНКО Д. С., директор правових програм громадської організації „Лабораторія законодавчих ініціатив”	35
БУДЖЕРАК О. О., заступник Голови Комітету Верховної Ради України з питань боротьби з організованою злочинністю і корупцією.....	36
РЯБЕКА О. Г., голова підкомітету Комітету Верховної Ради України з питань боротьби з організованою злочинністю і корупцією.....	37
БЕВЗ В. А., Голова Комітету Верховної Ради України з питань боротьби з організованою злочинністю і корупцією	40
Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб.....	41
Рекомендація № R (2000) 10 Комітету Міністрів державам-членам Ради Європи щодо кодексів поведінки державних службовців	43
Модельний кодекс поведінки державних службовців	44
Пояснювальна записка до Рекомендації № R (2000) 10	53

С Т Е Н О Г Р А М А

**засідання „круглого столу” у Комітеті Верховної Ради України
з питань боротьби з організованою злочинністю і корупцією
на тему:**

“АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ НА ПУБЛІЧНІЙ СЛУЖБІ ТА ЗАПОБІГАННЯ КОНФЛІКТУ ІНТЕРЕСІВ”,

2 листопада 2011 року

Веде засідання Голова Комітету В. А. БЕВЗ

ГОЛОВУЮЧИЙ. Шановні колеги, гості Верховної Ради! Сьогодні ми проводимо засідання „круглого столу” на тему: „Актуальні питання удосконалення антикорупційного законодавства щодо професійної етики на публічній службі та запобігання конфлікту інтересів”.

Хотів би одразу повідомити, що в засіданні беруть участь народні депутати – члени нашого Комітету Буджерак Олександр Олександрович, Трегубов Юрій Валентинович, Вернидубов Іван Васильович, Забзалюк Роман Омелянович, Новіков Олег Володимирович, Омельченко Григорій Омелянович, Рябека Олександр Григорович, Табачник Яків Піневич, Коржев Анатолій Леонідович і Бобильов Олександр Фадійович.

Комітет також запросив на засідання представників заінтересованих органів державної влади, а також спеціально уповноважених суб’єктів у сфері протидії корупції, які представляють: спецпідрозділ Міністерства внутрішніх справ України – Едуард Вікторович Федосов, його керівник; спецпідрозділ Служби безпеки України – Анатолій Миколайович Калюжняк, заступник начальника Головного управління по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю; Податкову міліцію – виконувач обов’язків пер-

шого заступника начальника Олександр Степанович Тулаєв; Генеральну прокуратуру України – Олег Андрійович Василенко, начальник Головного управління; Раду суддів України – суддя Верховного Суду України Галина Володимирівна Канигіна. У засіданні також бере участь заступник голови Вищого адміністративного суду України Дмитро Володимирович Ліпський.

Наше засідання підготовлене і проводиться за підтримки Програми сприяння парламенту II, директором якої є присутня тут пані Елеонора Валентайн, а також Департаменту юстиції Сполучених Штатів Америки, який представляє радник пан Джон Енгстром.

Шановні колеги, пропонується регламент виступів від 5 до 7 хвилин.

Зрозуміло, що всі пропозиції, внесені сьогодні представниками міністерств, відомств і громадських організацій, будуть нами враховані та обговорені на засіданні комітету.

А тепер пропоную перейти безпосередньо до роботи. На сьогоднішньому засіданні «круглого столу» пропонується продовжити розпочату Комітетом влітку 2009 року розмову щодо законодавчого врегулювання норм поведінки на публічній службі та врегулювання конфлікту інтересів.

Технічний аспект цього питання, мається на увазі перелік законодавчих ініціатив щодо етики, фінансового контролю та врегулювання конфлікту інтересів і стан їх розгляду Верховною Радою, тексти і стенограми, а також зміст відповідних світових стандартів, повною мірою розкрито у розданих документах, які доповнюються електронними версіями, розміщеними на веб-сайті Комітету.

Ми маємо провести фазову розмову, підґрунтям якої є спільні напрацювання Комітету, Міністерства юстиції та міжнародних антикорупційних проектів і положення введеного в дію з 1 липня поточного року базового антикорупційного Закону «Про засади запобігання і протидії корупції», якими визначено шляхи подальшої роботи стосовно законодавчого визначення норм поведінки на публічній службі (стаття 13) та врегулювання конфлікту інтересів (стаття 14).

Відповідно до доручення Верховної Ради України групою народних депутатів України – членів Комітету за участю Міністерства юстиції підготовлено проект закону про правила етичної поведінки (№4420-д).

У Національній антикорупційній стратегії визначено, що законодавчі засади етичної поведінки осіб, уповноважених на виконання функцій дер-

жави або місцевого самоврядування, мають базуватися на положеннях Модельного кодексу поведінки державних службовців країн Ради Європи та враховувати інші міжнародно-правові стандарти в цій сфері.

Запропонований Комітетом проект закону в повному обсязі враховує положення Рекомендації Ради Європи щодо кодексів поведінки та надані в пояснювальній записці до цієї Рекомендації роз'яснення. Особливо наголосу потребують приписи пунктів 33, 34 та 35 пояснювальної записки до цієї Рекомендації, а саме те, що етичні норми мають бути ясними, короткими, не містити докладних вказівок для окремих категорій посадовців і не обмежуватися лише боротьбою з корупцією.

Це досить суттєво для розуміння пропонованої Комітетом редакції законопроекту, яка передбачає 12 правил – законність, пріоритет інтересів, політична нейтральність, толерантність, неупередженість, компетентність і ефективність та цілий ряд інших, про них ми сьогодні будемо детально говорити. На нашу думку, саме на цих принципах має базуватися розмова на засіданні «круглого столу», у чому я нам усім бажаю успіху.

А зараз дозвольте надати слово директору Програми сприяння Парламенту II Елеонорі Валентайн. Прошу.

ВАЛЕНТАЙН ЕЛЕОНОРА, *директор Програми сприяння Парламенту II*. Добрий день, шановний пане Голово! Шановні народні депутати! Шановні колеги і гості! Дозвольте від імені Програми сприяння парламенту II, в якій я працюю в рамках програми Агентства США з міжнародного розвитку в Україні більше 15 років, з 1994 року, подякувати за можливість взяти участь у цьому зібранні, підтримувати ініціативи Комітету та надавати сприяння громадським організаціям, які за нашої підтримки проводять дослідження з цієї дуже важливої тематики.

Хочу сказати, що, результати такого дослідження вам роздані. Це не перше дослідження, яке ми підтримували. Сподіваюся, що комітет врахує пропозиції щодо розроблення більш чітких законодавчих і підзаконних актів стосовно врегулювання конфлікту інтересів. Наприклад, варто також звернути увагу на дослідження, проведені 2009 року Центром Разумкова та 2007 року Лабораторією законодавчих ініціатив.

До чого я веду? Ми вже багато років говоримо про необхідність врегулювання цих питань, проводимо дослідження, але, на жаль, конкретних кроків і рішень поки що бракує. Ми бачимо наслідки цього, коли проводимо

співбесіди з молоддю як частину національного конкурсу на стажування у Верховній Раді і ставимо запитання «Як ви розумієте конфлікт інтересів?». Мушу сказати, що навіть серед найталановитішої молоді України дуже мало тих, хто хоча б має уявлення, що таке конфлікт інтересів.

Ми вважаємо, що робота Комітету в цьому напрямі дуже важлива, сподіваюся, що напрацювання інших суб'єктів також будуть враховані, і я дуже вдячна за можливість підтримувати такі ініціативи.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Слово надається Джону Енгстрому, керівнику Проекту з протидії корупції, раднику з правових питань Департаменту юстиції США. Прошу.

ЕНГСТРОМ ДЖОН, *керівник Проекту з протидії корупції, радник з правових питань Департаменту юстиції Сполучених Штатів Америки.* Дякую, пане Бевз. Шановні члени Комітету, народні депутати і учасники засідання! Для мене велике задоволення сьогодні представляти посольство США в Україні і Департамент юстиції США. Дозвольте запевнити вас у нашій готовності надавати підтримку в розробленні законодавства, спрямованого на боротьбу з корупцією в державному секторі.

Як, можливо, дехто з вас знає, до того як рік тому переїхати в Україну, упродовж 21 року я працював федеральним прокурором у Сполучених Штатах Америки, спеціалізуючись на справах про корупцію в державному секторі. І хочу сказати, що жодна країна не має імунітету проти корупції. Всі країни вдаються до певних дій, для того щоб запобігати і протидіяти корупції, і роблять це з різним ступенем успіху. А країни, які залишаються неспроможними зламати хребет системній корупції, страждають від багатьох негативних наслідків, включаючи недовіру громадськості до влади, відсутність верховенства права та глобальні економічні перешкоди. Якщо пов'язати всі ці наслідки, можна стверджувати, що всі вони в сукупності становлять загрозу національній безпеці. Я вважаю, що це не новина для тих, хто присутній на цьому зібранні, але хочу підкреслити серйозність завдань, які мають бути вирішені.

Багато говорилося у пресі, у ЗМІ, в міжнародних звітах за наслідками моніторингових, у приватних розмовах, що в Україні бракує політичної волі, для того щоб розпочати повноцінну боротьбу з корупцією. Враховуючи те, що поставлено на карту, якщо корупція не буде контролюватися, і її рівень

не буде значно знижений, важко уявити собі, що політичної волі може бракувати.

Я й раніше зустрічався з багатьма людьми, які присутні тут сьогодні, від них я чув, що є реальне бажання подолати цю проблему. Таким чином, немає браку політичної волі. Причину я вбачаю в недостатньому баченні та у нестачі чіткого плану дій. Існує так багато пов'язаних між собою проблем, що здається неможливим розробити всеохоплюючий шлях їх вирішення. Тому я хотів би закликати Україну придивитися до досвіду міжнародних партнерів, включаючи, безумовно, і Сполучені Штати Америки, і ваших сусідів у Східній та Західній Європі. З їхнього колективного досвіду ведуть початок і так звані європейські та міжнародні стандарти, і найкращі практики.

Я хочу завершити свій виступ словами вдячності Комітету Верховної Ради України з питань боротьби з організованою злочинністю і корупцією за тісне партнерство, яке ми мали впродовж останніх декількох років. Діяльність вашого Комітету в антикорупційній сфері є однією з найважливіших справ, що здійснюються українською владою. Я хочу відзначити зусилля голови Комітету пана Бевза і членів Комітету в забезпеченні прозорості своєї роботи. Ваш вебсайт є наглядною демонстрацією цієї прозорості.

І від імені Сполучених Штатів Америки запевняю вас у нашій готовності продовжувати взаємну співпрацю.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Я хотів би одразу зазначити, шановні колеги, що є пропозиція заслухати сьогодні всіх, хто бажає поділитися своїми думками. А потім ми зможемо поставити один одному запитання і, зрозуміло, відповісти на них.

Тепер я хотів би надати слово представнику Міністерства юстиції України Інні Миколаївні Фесенко, директору Департаменту антикорупційного законодавства та законодавства про правосуддя. Прошу.

ФЕСЕНКО І. М., *директор Департаменту антикорупційного законодавства та законодавства про правосуддя Міністерства юстиції України.* Дякую. Хочу зазначити, що Міністерство юстиції підтримує необхідність прийняття такого законопроекту. І у зв'язку з цим ми спільно з представниками Комітету брали участь у робочій групі, яка розробляла запропонований законопроект.

Дійсно, одним з ефективних інструментів запобігання корупції є дотримання публічними службовцями певних правил. Необхідність встановлення правил для публічних службовців, як уже було зазначено, впливає з низки міжнародних документів, це також передбачено в нещодавно схваленій Національній антикорупційній стратегії. І тому вже ні в кого немає сумніву, що такий закон має бути прийнятий.

Ми переглянули законопроект (остаточний варіант, розміщений на сайті комітету) і цілком підтримуємо перелік основних етичних правил, яких має дотримуватися публічний службовець, та розкриття їх змісту. Однак, на нашу думку, питання щодо врегулювання конфлікту інтересів потребують ширшого висвітлення. Як сьогодні вже було сказано, питання конфлікту інтересів дуже турбують багатьох публічних службовців, бо те визначення, що міститься в законопроекті, можна неоднозначно тлумачити і застосовувати.

Протягом року читаючи лекції працівникам юридичних служб міністерств і тим, хто нас запрошує, ми чуємо одне й те саме запитання: поясність, будь ласка, що таке конфлікт інтересів і як його усувати?

Тому, на нашу думку, проект потрібно доповнити положеннями, які визначатимуть форми усунення конфлікту інтересів. Тому що там є одна стаття, яка говорить, що його потрібно усувати, а ми вважаємо, що її треба розширити.

Загалом ми цілком підтримуємо, що такий закон потрібен.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Шановні колеги! Я хотів би сказати, що ми щойно з головою Національного агентства з питань державної служби В'ячеславом Вікторовичем Толковановим розмовляли про те, що, в принципі, на сьогодні завдання і Верховної Ради, і Президента, і Адміністрації Президента, і Кабінету Міністрів – вийти все-таки на закон щодо конфлікту інтересів на публічній службі. Оскільки він у будь якому разі має стати базовим для всіх інших законодавчих актів, які будуть прийматися у сфері державної служби, у сфері публічної діяльності.

У зв'язку з цим я запрошую до слова В'ячеслава Вікторовича Толкованова. Будь ласка.

ТОЛКОВАНОВ В. В., Голова Національного агентства України з питань державної служби. Дякую. Шановний Валерію Ананійовичу! Шановні народні депутати, учасники засідання! Я представляю новий

центральний орган виконавчої влади із спеціальним статусом (раніше Головдержслужба, а тепер Національне агентство України з питань державної служби), уповноважений провадити єдину державну політику у сфері державної служби.

Ви знаєте, сьогодні Президент України, виступаючи на розширеному засіданні уряду і Комітету економічних реформ, ще раз зупинився на питаннях подолання корупції і визначив, що це один із стратегічних напрямів реалізації програми реформ та реформування державної служби. Стосовно конфлікту інтересів наш орган, уповноважений на здійснення єдиної державної політики, готовий і тут виконувати свою роль у співпраці з Мін'юстом, іншими міністерствами.

І дозвольте сказати декілька слів стосовно питань, які сьогодні розглядаються. Законопроект потрібний і, безумовно, ми трохи запізнилися (до речі, ми з Валерієм Ананійовичем сьогодні про це говорили) з прийняттям певних законів, і певні норми вже регулюються іншими законодавчими актами.

Шановні колеги, про що нам потрібно пам'ятати? Насамперед хочу відзначити, що ця робота ведеться вже давно, не перший рік. Колеги з Мін'юсту знають, що це вже не перша спроба вийти на ухвалення закону, і я сподіваюся, що це нам вдасться. Частково це питання відображено і в новій редакції Закону «Про державну службу». Сподіваємося, що Верховна Рада на наступному пленарному тижні його розгляне в другому читанні.

Проте я думаю, що ми не маємо обмежуватися питаннями тільки державної служби. Наприклад, у Законі «Про службу в органах місцевого самоврядування» є лише один абзац у статті 8, який стосується етичної поведінки. Разом з тим певні органи місцевого самоврядування пішли набагато далі. Валерій Ананійович у своєму вступному слові згадав про Раду Європи. Рада Європи має не тільки модельний кодекс державних службовців, є модель ініціативи щодо етичних стандартів посадових осіб органів місцевого самоврядування, і я знаю, що комітет планує у грудні провести виїзне засідання в регіонах. Треба зауважити, що деякі громади, зокрема міст Славутич, Вінниця, Артемівськ, Кам'янець-Подільський, Бориспіль, Українка, вже декілька років як ухвалили власні етичні кодекси, в яких регламентовано питання конфлікту інтересів. Це кращі практики. Звісно, ухвалення законопроекту дасть змогу унормувати це питання і ввести в практику те, що на

сьогодні у нас є, скоріше, винятком. У цьому плані ми готові з Комітетом співпрацювати.

І хотів би вас поінформувати, шановні колеги, що 6 липня 2011 року вийшло Розпорядження Кабінету Міністрів «Про підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування з питань запобігання і протидії корупції на державній службі та службі в органах місцевого самоврядування», згідно з яким Нацдержслужби визначено центральним органом, що координує процес підвищення кваліфікації.

Що мене хвилює як керівника цього органу? Ми на сьогодні маємо певне фінансування, але воно недостатнє. Маємо і певну освітню інфраструктуру, але в цьому плані, на жаль, ми поки що не маємо єдиних освітніх стандартів щодо підвищення кваліфікації, зокрема з питань запобігання корупції.

Наступного тижня, 7-8 листопада, на базі Нацдержслужби (вул. Прорізна, 15) ми збираємо керівників регіональних центрів підвищення кваліфікації, галузевих закладів підвищення кваліфікації, центру Мін'юсту, інших, які впроваджують програми підвищення кваліфікації з питань боротьби з корупцією. Завдання Національної академії державного управління при Президентові України, Інституту підвищення кваліфікації вищих керівних кадрів – вийти на єдину програму, певний єдиний державний стандарт щодо підвищення кваліфікації, далі завдання буде – формування тренерів. Надзвичайно важливо, щоб викладали досвідчені фахівці, які знають антикорупційне законодавство, розуміються на тонкощах. Я цілком погоджуюся з колегами з Мін'юсту, щоб викладати тему «конфлікт інтересів», потрібно мати певне теоретичне підґрунтя, тому що треба відповісти на досить непрості питання. Так само щодо етичного кодексу.

І третє питання, яке нас надзвичайно хвилює, – розроблення методичних посібників, навчально-методичних матеріалів. Є різні авторські колективи, я вже бачив декілька посібників з питань запобігання корупції, тому нам надзвичайно важливо мати єдиний підхід до розроблення таких посібників. Звичайно, локомотивом у цьому процесі мають бути законодавці, працівники профільного Комітету, які розробляли закон. І ми, шановний Валерію Ананійовичу та народні депутати, надзвичайно сподіваємося на вашу підтримку щодо участі в подібних заходах. Якщо ви завантажені, то ми хотіли б бачити працівників секретаріату, щоб люди, які потім будуть викладати навчальні програми, отримали інформацію з першоджерел.

Що стосується міжнародних донорських організацій, то ми були б надзвичайно зацікавлені у виробленні єдиного підходу, плану дій, щоб було зрозуміло, на що ми маємо вийти. Тому що перед нами стоїть дуже важливе питання: інформування службовців, посадових осіб місцевого самоврядування про нове законодавство, адже воно буде стосуватися всіх без винятку вже з 1 січня 2012 року. І друге питання – розроблення певних професійних програм з підвищення кваліфікації.

Наостанок я хотів би зазначити, що в нас у Нацдержслужбі буде утворено окремий підрозділ з питань запобігання корупції та конфлікту інтересів на державній службі. Його очолить Сергій Петрович Яременко. Сергію Петровичу, підведіться, щоб вас побачили. Це досвідчений працівник, ви його знаєте, він у Секретаріаті Кабінету Міністрів цими питаннями опікувався, тепер у Нацдержслужбі. І я сподіваюся, що якщо виникнуть якісь запитання, Сергій Петрович зможе на них відповісти.

Ще раз дякуємо за запрошення і готові до співпраці з профільним Комітетом. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. В'ячеславе Вікторовичу, і ми вам вдячні.

Хотів би попросити промовців, враховуючи ту обставину, що відбувається синхронний переклад, дещо повільніше виступати, якщо можна, для того щоб усі присутні могли осягнути проблеми, які обговорюються. Наперед вам вдячний.

А тепер слово надається Дмитру Миколайовичу Котляру, консультанту Мережі боротьби проти корупції для країн Східної Європи і Центральної Азії Організації економічного співробітництва та розвитку. Прошу.

КОТЛЯР Д. М., консультант Мережі боротьби проти корупції для країн Східної Європи і Центральної Азії Організації економічного співробітництва та розвитку. Дуже дякую. Шановний пане Голово, дякую за запрошення, за можливість виступити сьогодні. Наша організація вітає те, що Комітет вирішив активізувати роботу в цьому напрямі. Оскільки, дійсно, вже давно забарилося прийняття деталізованих законодавчих актів щодо запобігання і подолання конфлікту інтересів, щодо правил поведінки на державній службі, а також на деяких інших видах публічної служби. Такий «круглий стіл» на часі, сподіваюся, він сприятиме якнайшвидшому прийняттю відповідних законів.

Як ви знаєте, Україна є учасницею Стамбульського плану дій по боротьбі з корупцією. Це моніторинговий механізм, який здійснюється в рамках Організації економічного співробітництва та розвитку. У грудні минулого року був затверджений звіт з оцінкою антикорупційних зусиль України за попередній період. Цей звіт, зокрема, торкається і питання конфлікту інтересів, питань правил етичної поведінки. У ньому містяться дуже чіткі рекомендації з цих питань, я зачитаю деякі з них.

Щодо конфлікту інтересів Україні рекомендується запровадити сучасне законодавство про конфлікт інтересів без подальшого зволікання. Це законодавство повинно містити визначення конфлікту інтересів відповідно до найкращої світової практики та передбачати ясний і ефективний набір обмежень, а також дієвий та надійний механізм імплементації відповідного законодавства. Також рекомендується забезпечити наявність ефективного інституційного механізму для управління та контролю за реалізацією положень щодо конфлікту інтересів. Після створення законодавчих основ рекомендується розробити інструкції з питання конфлікту інтересів та провести навчання державних службовців. Відповідна рекомендація міститься також щодо правил етичної поведінки.

Законопроект, який сьогодні запропонований для обговорення, сформований на основі попередніх законодавчих ініціатив і, на нашу думку, лише частково відповідає міжнародним стандартам, оскільки охоплює лише питання правил етичної поведінки і залишає за межами свого регулювання питання конфлікту інтересів. Ми хотіли б порадити і порекомендувати повернутися до попередніх редакцій законопроектів і все-таки включити відповідні положення щодо конфлікту інтересів.

Вже декілька разів зазначалося під час нинішнього «круглого столу», що питання врегулювання конфлікту інтересів є одним з головних і центральних моментів у системі запобігання корупції в Україні, як і в будь-якій іншій державі. Прийняттям Закону «Про засади запобігання і протидії корупції» цього року було зроблено перший і дуже важливий крок на шляху до вирішення цієї проблеми. У законі, як ви знаєте, закладена загальна норма, міститься визначення, що таке конфлікт інтересів. Однак без подальшого законодавчого врегулювання, без деталізації ця норма залишиться декларативною. Тому необхідно зосередити зусилля на подальшому врегулюванні

цих питань насамперед на рівні законів, а потім вже для окремих видів публічної служби на рівні підзаконних актів.

Тому ще раз хочу привітати парламентський Комітет, що відновлена ця робота, це дуже важливий напрям діяльності. І сподіваюся, що невдовзі ми побачимо закон, який детально врегулює питання правил етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів і на державній службі, і на інших видах публічної служби. У тому числі мають бути встановлені відповідні правила для так званих політичних службовців – членів Кабінету Міністрів, народних депутатів та інших.

Необхідно визначити на законодавчому рівні механізм виконання Закону «Про засади запобігання і протидії корупції» щодо декларування майна і доходів. Не обов'язково це має бути зроблено в одному законодавчому акті, але було б доцільно ці питання об'єднати і при підготовці відповідних законопроектів розглядати їх разом, а не окремо, як тепер пропонується.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Якщо ви не заперечуєте, я вас ще раз попрошу, шановні колеги, здійснюється синхронний переклад, будь ласка, трохи повільніше. Тому що треба бути суперменом, щоб встигнути перекласти все, що ми говоримо.

А тепер давайте звернемося до науки. Слово надається Дмитру Миколайовичу Лук'янцю, завідувачу кафедри кримінально-правових дисциплін Української академії банківської справи Національного банку України, доктору юридичних наук. Будь ласка.

ЛУК'ЯНЕЦЬ Д. М., *завідувач кафедри кримінально-правових дисциплін Української академії банківської справи Національного банку України.* Дякую. Шановний Голово! Шановні учасники «круглого столу»! Мені упродовж двох років довелося працювати над законопроектом № 4420-1, тому ці питання дуже ретельно вивчалися свого часу. І коли тепер я дивлюся проекти, представлені на наш розгляд, то пересвідчуюся, що ми повторюємо те, що вже було зроблено.

Повертаючись до питань регулювання публічної служби, головний момент, на який хотілося б звернути увагу, – те, що ці положення є певним чином декларативні. Вони не забезпечені механізмами реалізації, на жаль. Немає механізму відповідальності, немає механізму захисту публічних службовців за дотримання цих принципів, хоч як це дивно.

Наприклад, у проекті закону про правила етичної поведінки записано, що особа, уповноважена на виконання функцій держави і місцевого самоврядування, має утримуватися від виконання незаконних рішень. На сьогодні, з урахуванням принципів, на яких у нас будується влада, дуже важко заперечити керівництву і не виконати якесь його доручення. Яким чином забезпечити захист цих людей, якщо вони відмовляються виконувати такі рішення? Сказати дуже складно. І навряд чи така норма може працювати.

З іншого боку, норма абсолютно нормальна, вона повинна існувати. Однак виникає враження, що для низової ланки публічних службовців це більш-менш працюватиме, а чим вище ми піднімаємося службовими сходами, тим ці норми важче застосовувати. Наприклад, у відносинах міністра з підлеглими або будь-якого іншого високопосадовця. Це питання досить і досить проблематичне, і, на жаль, деклараціями його не вирішити, такі механізми треба запроваджувати.

Що стосується конфлікту інтересів, його врегулювання та відповідальності за недотримання норм про конфлікт інтересів. У Законі «Про засади запобігання і протидії корупції» передбачена відповідальність лише за неповідомлення про конфлікт інтересів. І все, фактично.

Дійсно, в тих поняттях, які закладені в законі, досить широко можна трактувати конфлікт інтересів. Конфлікт інтересів – це передовсім внутрішній конфлікт людини. І коли ми віддаємо правоохоронним органам повноваження встановлювати, є конфлікт інтересів чи немає, це досить важко визначити. А відповідальність передбачена адміністративна. Фактично, це застарілий механізм, за допомогою якого людина може отримати заборону на професію, бо притягнення до адміністративної відповідальності зумовлює звільнення з роботи, занесення до реєстру осіб, які вчиняли корупційні правопорушення, – і все, на цьому будь-яка можливість подальшої роботи у сфері публічної служби закінчується, захистити свої права за таких умов дуже й дуже складно.

Тому я хотів би звернути увагу на те, що при прийнятті таких законів треба дуже ретельно відпрацьовувати механізми відповідальності за вчинення відповідних правопорушень, з одного боку, а з другого – механізми захисту самих публічних службовців будь-якого рівня від можливого некоректного застосування цього закону. Бо сучасна практика вже виявляє певні проблеми із застосуванням і трактуванням положень Закону «Про засади

запобігання і протидії корупції» і в частині неправомірної вигоди, і в частині кваліфікації корупційних правопорушень та ознак корупції, дуже багато питань. Тому я хотів би, щоб все-таки більше уваги було приділено питанням відповідальності, наслідків притягнення до відповідальності людей та можливості їх захисту.

Дякую за увагу.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Дмитре Миколайовичу.

Дозволю собі невеликий коментар. І сьогодні є конфлікт інтересів. Тому що те, що ми виписуємо в нашому законопроекті, ми виписуємо, спираючись на міжнародний модельний кодекс поведінки, створений на базі загальної культури і правової культури розвинених демократій. І тому ми постійно опускаємося до деталізації, бо те, що там написано, містить конфлікт у собі, і цього достатньо, щоб не робити так, як виписує кодекс. Чи не так? А ми вимушені деталізувати, більше того, ще й виписувати захисні статті, тому що ми знаємо, що з нашим рівнем культури, у тому числі правової, цей закон може не спрацювати.

Дуже добре, що ми сьогодні про це говоримо, ми для того й зібралися, щоб все-таки наповнити цей законопроект реальним змістом, щоб він справді працював. Ви цілком слушно щойно посилалися на практику, оскільки практика сьогодні вже засвідчує певні проблеми з реалізацією Закону «Про засади запобігання і протидії корупції».

Якраз у зв'язку з цим я надаю слово Анатолію Миколайовичу Калюжнюку, заступнику начальника Головного управління по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю Служби безпеки України. Прошу.

КАЛЮЖНЯК А. М., заступник начальника Головного управління по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю Служби безпеки України. Шановний Голово! Шановний народні депутати, учасники засідання! Хотів би відзначити таке. Справді, оскільки в чинному законодавстві немає чіткого визначення конфлікту інтересів, для правозастосовної діяльності виникає проблема визначення цього конфлікту інтересів, з іншого боку – дуже складно визначити цей конфлікт у судовому порядку. Разом з тим існує стаття 172⁷ Кодексу про адміністративні правопорушення, яка передбачає відповідальність за неповідомлення особою безпосереднього керівника про наявність конфлікту інтересів. Тобто у нас виникають проблеми із застосуванням цих законодавчих норм.

У своєму виступі я хотів би акцентувати увагу на фінансовому конфлікті інтересів як на окремому різновиді, з яким ми стикаємося у правозастосовній діяльності, і який, на мою думку, необхідно врегулювати в законодавстві.

Хотів би зазначити, що відповідно до приписів частини другої статті 8 Конвенції ООН проти корупції кожна держава – учасниця прагне застосувати в рамках своїх інституційних та правових систем кодекси або стандарти поведінки для правильного, добросовісного і належного виконання державних функцій.

Проведений аналіз положень Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції», підзаконних нормативно-правових актів та окремих положень законів, які на сьогодні регламентують питання так званого фінансового конфлікту інтересів, засвідчує, що імплементація зазначеного положення Конвенції ООН проти корупції в Україні відбулася ще не повною мірою, а лише частково.

Варто зазначити, що на сьогодні в законодавстві України взагалі не визначено поняття «фінансовий конфлікт інтересів». Водночас в абзаци тринадцятому статті 1 законопроекту про правила професійної етики на публічній службі та запобігання конфлікту інтересів (№4420-1), про що говорив Дмитро Миколайович, фінансовий конфлікт інтересів визначається як «конфлікт інтересів, обумовлений інтересом публічного службовця в отриманні благ фінансового характеру, або пов'язаний з його фінансовими зобов'язаннями». Взнявши за основу вищезазначене поняття фінансового конфлікту інтересів, можна дійти висновку, що воно складається з двох основних частин: отримання неправомірної вигоди та декларування публічним службовцем свого фінансового становища і фінансових зобов'язань.

З метою забезпечення належної правозастосовної діяльності спеціально уповноваженими суб'єктами у сфері викриття і припинення правопорушень, пов'язаних з наявністю в діях публічного службовця фінансового конфлікту інтересів, на сьогодні можуть використовуватися лише положення статей 12 і 14 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції», та статей 172⁶ і 172⁷ Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Зокрема, статтею 1726 Кодексу про адміністративні правопорушення передбачено, що за неподання або несвоєчасне подання декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру настає адміністративна відповідальність. Водночас ця стаття не містить положень,

що дали б змогу притягти до адміністративної відповідальності особу, яка вчасно подала декларацію, але заповнила її неналежним чином чи прихо-вала реальні статки або витрати.

Аналіз цих положень та положень антикорупційного законодавства, що діє з 1 липня 2011 року, вказує на необхідність приведення усієї системи декларування до спільного знаменника та підтверджує необхідність прийняття найближчим часом законодавчого акта, який визначить чіткі процедури врегулювання фінансового конфлікту інтересів.

При цьому звертаю увагу на те, що положення щодо декларування відповідно до пунктів 1 і 2 розділу VIII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» діятимуть лише з 1 січня 2012 року, відповідно виявляти такі правопорушення і притягати публічних службовців до адміністративної відповідальності за порушення вимог фінансового контролю (за статтею 172⁶ КУпАП) стане можливим лише з 1 квітня 2013 року, коли декларування майна, доходів, витрат і зобов'язань фінансового характеру за 2012 рік відбуватиметься за правилами, що діятимуть з 1 січня 2012 року. Саме тоді буде застосовуватися дана законодавча норма, а відтак отримати узагальнену практику та виробити пропозиції щодо покращення законодавчої бази ми зможемо тільки з 2013 року.

Враховуючи викладене, потрібно чітко закріпити у статті 1 Закону «Про засади запобігання і протидії корупції» визначення фінансового конфлікту інтересів, відкоригувати положення статей 172⁶ і 172⁷ Кодексу про адміністративні правопорушення або краще прийняти окремий закон, який детально регламентуватиме цю сферу діяльності.

Крім того, необхідно зобов'язати всі органи державної влади, в діяльності яких може виникати конфлікт інтересів, у тому числі фінансовий конфлікт інтересів, визначити порядок та шляхи його врегулювання і на законодавчому рівні, і на рівні підзаконних нормативно-правових актів, як це передбачено частиною другою статті 14 Закону «Про засади запобігання і протидії корупції».

Насамкінець хочу наголосити, що визначені в чинному законодавстві положення щодо врегулювання фінансового конфлікту інтересів, особливо щодо питань декларування, менш ефективні у правозастосовній діяльності, оскільки мають переважно превентивний характер, але можуть використо-

уватися іншими суб'єктами протидії корупції як інструмент, що мінімізує поширення умов для вчинення публічними службовцями більш небезпечних корупційних правопорушень, таких як отримання неправомірної вигоди і хабарництво. Існування в державі вказаної превентивної системи, ефективного механізму декларування, який обов'язково має включати і шляхи його практичного застосування, створить дієве підґрунтя для зниження рівня корупційних проявів у суспільстві.

Дякую за увагу.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Анатолію Миколайовичу.

Оскільки силовики тут поряд розмістилися, за одним столом, я з вашого дозволу надаю слово Едуарду Вікторовичу Федосову, начальнику Головного управління по боротьбі з організованою злочинністю і корупцією Міністерства внутрішніх справ. Прошу, Едуарде Вікторовичу.

ФЕДОСОВ Е. В., *начальник Головного управління по боротьбі з організованою злочинністю Міністерства внутрішніх справ України.* Дякую. Вельмишановний Голово! Шановні народні депутати, учасники засідання! Ми теж готувалися до цього «круглого столу», однак попередні промовці в повному обсязі висвітлили зауваження, на яких ми наголошували. Отже, Міністерство внутрішніх справ підтримує цей законопроект з урахуванням всіх висловлених колегами зауважень.

Користуючись нагодою, я хотів би звернутися до Комітету з проханням. Дуже приємно, що тут присутні представники Міністерства юстиції і Головдержслужби. Ми не раз вже зверталися і готували зміни до закону щодо уповноважених суб'єктів у боротьбі з корупцією. Враховуючи великий перелік суб'єктів, щодо яких будуть проводитися дії по боротьбі з корупційними діями, – експерти, аудитори, нотаріуси, та інші, – ми внесли пропозицію розширити коло уповноважених суб'єктів у боротьбі з корупцією, доповнивши його Департаментом по боротьбі з економічною злочинністю та Департаментом внутрішньої безпеки. На жаль, Міністерство юстиції наш законопроект не підтримало. Однак ми наполягаємо на цьому, знову готуємо відповідний законопроект і просимо, щоб Комітет нас підтримав і став одним з провідних ініціаторів у вирішенні цього питання.

У принципі, тут порушували питання, які ми також не раз виносили. Зокрема, про декриміналізацію статті 370 Кримінального кодексу, що дасть нам змогу краще працювати, щоб заявники, які звертаються до нас, не під-

падали під кримінальне покарання. Тобто дуже часто обставини складаються так, що стосовно заявника може бути порушена кримінальна справа, а ми є заручниками, тому що не можемо притягти хабарників до кримінальної відповідальності.

Так само ми не раз зверталися про те, щоб внести зміни до Кримінального кодексу, виключивши провокацію хабара. Є досвід європейських країн, там дійсно раз на рік, на два, на три роки здійснюють щодо держслужбовця провокацію хабара.

Дякую за увагу.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Едуарде Вікторовичу.

Принагідно хочу повідомити, що наш Комітет постійно здійснює моніторинг реалізації нещодавно прийнятого Закону «Про засади запобігання і протидії корупції». Ми збираємо відповідні пропозиції від різних міністерств і відомств. Зрозуміло, для того щоб була зрозуміла картина, що на сьогодні відбувається, ефективно чи неефективно працює цей закон, потрібен певний час, певний масив інформації, щоб потім внести відповідні зміни до цього закону. Тому я переконаний, що всі пропозиції, які в тому числі і сьогодні вносяться, не тільки стосовно закону про конфлікт інтересів, а й до Закону «Про засади запобігання і протидії корупції», безумовно, знайдуть відображення у змінах, які з часом будуть внесені.

А тепер я надаю слово Олександрю Степановичу Тулаєву, виконувачу обов'язків першого заступника начальника податкової міліції, начальнику Управління внутрішньої безпеки. Прошу.

ТУЛАЄВ О. С., виконувач обов'язків першого заступника начальника податкової міліції, начальник Управління внутрішньої безпеки податкової міліції. Дякую. Шановний Голово Комітету! Шановні народні депутати! Шановні учасники засідання! На жаль, практичні проблемні питання, яке ми пропонували для обговорення, вже висвітлені. Тому щоб не гаяти час, тезово зупинюся на цих питаннях.

Цей законопроект дуже важливий для держслужбовців, передовсім для Державної податкової служби. Чому? Тому що, по-перше, це рекомендації Групи держав Ради Європи проти корупції (GRECO), і це стримує подальший розвиток відносин з європейськими державами. По-друге, прийняття такого законопроекту дасть можливість покращити профілактичну роботу, забезпечить недопущення правопорушень серед державних службовців,

щоб не руйнувати кар'єру, долю цих осіб, насамперед шляхом розроблення та втілення правомірної поведінки таких службовців, їх виховання.

Однак, на нашу думку, прийняття такого законопроекту потребує внесення значних змін до Цивільного процесуального, Кримінально-процесуального кодексів України, Кодексу адміністративного судочинства України, Кодексу України про адміністративні правопорушення, законів України «Про державну службу», «Про службу в органах місцевого самоврядування», «Про судоустрій і статус суддів», «Про місцеве самоврядування в Україні» та інших.

Тому ми вважаємо, що цей законопроект – ще один крок до врегулювання складних відносин, пов'язаних із запобіганням та протидією корупції.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Ну, я хотів би сказати про те, що виступили представники різних силових відомств, державних органів. А що з цього приводу думає громадськість? Тому я із задоволенням надаю слово Оксані Володимирівні Климович, експерту громадської організації «Центр європейської інтеграції». Будь ласка, яка ваша позиція.

КЛИМОВИЧ О. В., експерт громадської організації «Центр європейської інтеграції». Передовсім дозвольте подякувати за честь бути запрошеною до участі в засіданні цього «круглого столу» і за надану можливість висловитися з приводу законодавства про етику і конфлікт інтересів.

У всіх учасників цього заходу є часопис «Парламент», в якому я виклала своє бачення щодо деяких аспектів етики, зокрема етики парламентаріїв. І саме аспекти етики в діяльності публічної служби, на мою думку, є дуже актуальними, це те питання, за яким дуже стежить громадськість. Ми можемо багато розмовляти про те, яких успіхів досягла влада, при зустрічі, в якій беруть участь самі представники влади, але коли ми звернемося до тих, хто постійно проживає за межами цих стін, за межами парламенту, пересічні громадяни мають власну думку. І як експерт, який мав честь брати участь у роботі багатьох міжнародних проектів з питань етики та розроблення антикорупційного законодавства в Україні, а також реформи системи кримінальної юстиції, яка, я вважаю, теж дуже пов'язана з питаннями боротьби з корупцією та впровадження етичних стандартів, я хотіла б деякі моменти висвітлити.

Саме через створення ефективної системи етики і запобігання конфлікту інтересів, а скоріше, шляхом розкриття інформації про майновий стан, про видатки і доходи публічних службовців (я наголошую термін «публічні службовці», тобто це не лише державні службовці, а широке коло осіб, які виконують функції держави) влада може налагодити зв'язок з громадськістю, з громадянами і таким чином підвищити рівень довіри до себе, забезпечити собі підтримку серед населення. Це не моя особиста думка, це думка багатьох експертів з різних країн світу, щодо цього проводилися численні дослідження. Впродовж уже 20 років проводяться дослідження в різних державах – від держав сталої демократії до держав, які мають ознаки диктатури, – і всюди підтверджується тенденція, що коли виникає криза довіри до влади, дуже важливо впроваджувати механізми етики, розкриття фінансової інформації, декларування доходів публічними особами. Саме тому ми вважаємо, що сьогодні як ніколи доцільно впровадити такі механізми в Україні.

Коли ми говоримо про етику, знову-таки, ми говоримо про систему норм і стандартів. Дуже тішить, що сьогодні вже ніхто не говорив про мораль чи загальну етику, всі присутні вже добре розуміють, що ми говоримо саме про професійну етику і про професійні стандарти. І вже ніхто не сумнівається, що серцевиною цих етичних норм є механізм запобігання конфлікту інтересів.

Так, треба відзначити, що справді великим позитивом нашого законодавства і великим досягненням України є те, що з 1 липня цього року все-таки набрав чинності закон, в якому міститься визначення конфлікту інтересів. Те, що виникають складнощі з його трактуванням, – це, скоріше, питання браку інформації, а не формулювання самого визначення. Тому що визначення, які містяться в законі, не викликали особливих зауважень з боку експертів.

Так, немає визначення фінансового конфлікту інтересів, і це питання буде обговорюватися, у цьому напрямі обов'язково треба проводити роботу. Тому що це наступний крок для кожної держави, яка серйозно ставиться до питань запобігання конфлікту інтересів і впровадження ефективної системи в державі.

Так само немає визначення потенційного конфлікту інтересів, яке існує в законодавстві багатьох держав і в міжнародних стандартах. Україна поки

що відмовилася від застосування цього поняття, тому що це було б, мабуть, занадто складно, і правоохоронні органи просто не впоралися б із застосуванням цього поняття на практиці. Хоча поняття конфлікту інтересів вже є, і розуміння цього поняття в суспільстві є. Коли проводяться опитування, тренінги, навіть у звичайному спілкуванні з людьми, коли починаєш запитувати щось про конфлікт інтересів, про те, що люди думають, з'являється розуміння в державі, що таке конфлікт інтересів. Коли це питання порушувалося п'ять-шість років тому, ніхто не знав взагалі. Тепер все-таки державні службовці вже чули про це, вони самі починають замислюватися над цим. І дійсно, вже стали конкретніші запитання ставити щодо конкретних ситуацій, стосовно того, є чи не є це конфліктом інтересів.

Хочу подякувати за матеріали, які нам роздали, я вважаю, що вони дуже доречні. Якщо хтось хоче для себе з'ясувати якісь питання, прочитавши матеріали, він може знайти відповідь.

Мені особисто дуже подобається посібник ОЕСР з питань врегулювання конфлікту інтересів на державній службі, в якому дуже чітко виписано, як держава має будувати свою політику та практику застосування законодавства щодо запобігання конфлікту інтересів. І одразу стає очевидним, що є велика перспектива роботи і на рівні законодавчого органу, і на рівні центральних органів виконавчої влади в цьому напрямі.

Щодо законопроектів, які нам роздали. Як і інші експерти, які вже висловилися, ми вже кілька років працюємо з цими текстами. І те, що нам сьогодні роздали, дуже відрізняється навіть від тексту станом на 12 вересня цього року, над яким я багато працювала. Добре, що змінили назву, тому що 12 вересня проект ще називався «Про правила професійної етики на публічній службі та запобігання конфлікту інтересів». Тепер навіть у назві немає запобігання конфлікту інтересів, тому що, по суті, це вже чисті правила професійної етики. Водночас неможливо не погодитися з думкою про те, що все-таки потрібен окремий нормативно-правовий акт, який регулюватиме конфлікт інтересів та фінансове декларування.

З цих документів, які нам сьогодні роздали, стає очевидним, що відбувається перенесення акцентів. Я сподіваюся, що українські законодавці мають певну концепцію щодо того. Тому що центральною стає стаття 11 Закону «Про засади запобігання і протидії корупції» про спеціальні перевірки. Тобто фактично відбувається перенесення акцентів з перевірки осіб, які обі-

ймають посади на державній службі, на перевірку тих осіб, які приймаються на державну службу. І це правильно.

Наприклад, я мала честь знову відвідати Грузію, після того як не була там два роки, позавчора повернулася. Грузини, як завжди, не розчарували тим, що робиться у сфері протидії корупції. І та система декларування доходів, яка на сьогодні закладена в нашому Законі «Про засади запобігання і протидії корупції», повторює досвід Грузії. Тобто є обов'язок публічних службовців заповнювати декларації, є обов'язок їх публікувати. Немає механізму перевірки. Тут є опції, як забезпечити цю перевірку і як забезпечити ефективність. Цілком правильно, що неможливо забезпечити ефективність перевірки декларацій осіб, які перебувають на посадах, за один рік. Однозначно треба мати історію, два-три роки для того, щоб порівняти факти. Тому ще раз підкреслюю, що особливої важливості набуває стаття 11. І дуже приємно бачити, що є документи і напрацювання у сфері спеціальної перевірки осіб, які приходять на державну службу.

Якщо ж немає ефективної системи перевірки декларування, то важливими стають участь громадськості і журналістські розслідування щодо декларацій. Проте ефективність громадськості і журналістів можлива лише за умови наявності норм, що забезпечують охорону таким особам. І тому, знову-таки, у нас були пропозиції про створення закону про захист осіб, які надають інформацію про корупцію. На сьогодні ми не бачимо таких норм у жодному із запропонованих проєктів, тому про ефективність громадськості щодо відстеження і надання такої інформації складно говорити.

Я як представник громадськості можу сказати відверто, що інформація може бути, але чи відважаться люди подавати цю інформацію до правоохоронних органів, чи відважиться хтось реально відстоювати цю інформацію, якщо немає відповідного захисту, – про це говорити дуже важко. Тому якщо ми будемо таку систему, переносимо акцент на спеціальну перевірку, а питання декларування залишаємо невирішеним, тоді треба говорити про захист таких осіб і про систему подання інформації.

І в попередніх проєктах, і в цьому посібнику дуже велика увага приділена тим сферам підвищеного ризику, де є конфлікт інтересів. На жаль, і Закон «Про засади запобігання і протидії корупції», і проєкти, які роздані, на сьогодні не приділяють уваги цьому питанню. А якщо визначити сфери ризику, тобто осіб, які постійно піддаються спокусі конфлікту інтер-

есів, просто обіймаючи певні посади, це дасть можливість вирішити багато питань, пов'язаних саме із запобіганням конфлікту інтересів на публічній службі.

І завершити я хотіла б таким висновком. Якщо ми говоримо про те, що законопроект про правила етичної поведінки йде в пакеті з іншими проектами законів, у тому числі про внесення змін до декларації про майно, про подальше розроблення системи декларування, тоді ці законопроекти справді заслуговують на підтримку і подальше доопрацювання. Однак тільки за умови, що ми ставимо завдання, що буде розроблений додатковий механізм, і дійсно будуть перевірки і притягнення до відповідальності винних осіб.

Дякую за увагу.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Оксано Володимирівно.

З вашого дозволу я надаю слово Олексію Юрійовичу Феценку, першому заступнику голови Державної служби фінансового моніторингу України. Це якраз на продовження виступу Оксани Володимирівни. Будь ласка.

ФЕЦЕНКО О. Ю., *перший заступник голови Державної служби фінансового моніторингу України.* Дякую. Шановний Валерію Ананійовичу! Шановні члени комітету, учасники засідання! Сфера фінансового моніторингу протидії відмиванню коштів є досить специфічною. І один маленький штрих: FATF завдяки, в тому числі, і зусиллям Комітету виключив Україну з чорного списку, але на наступний рік заплановано перегляд, і ми очікуємо нову редакцію рекомендацій. Зокрема, FATF приділяє значну увагу протидії корупції. Отож, імовірно, вже наступного року ми матимемо нові рекомендації, нові міжнародні стандарти саме стосовно протидії фінансовому боку корупції.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Якщо дозволите, я продовжу. Якщо не будемо в цій справі активними, то знову повернемося в той список, з якого нас виключили.

Ну, а тепер я хотів би звернутися словами, якими звертаються до представників судової гілки влади: ваша честь. Дмитро Володимирович Липський, заступник Голови Вищого адміністративного суду України. Як кажуть, суд – це завершальний етап. Будь ласка.

ЛПСЬКИЙ Д. В., *заступник Голови Вищого адміністративного суду України*. Шановний Валерію Ананійовичу! Шановні колеги! З приводу зазначених питань хотілося б сказати таке. Ті нормативні новели, які ми сьогодні розглядаємо, на нашу думку, не матимуть жодного впливу на покращення ситуації, якщо не знайдуть підтримки в суспільстві. Важливість взаємодії органів державної влади і громадського суспільства в питанні запобігання виникненню корупції та її поширенню не викликає жодних сумнівів.

З цього приводу необхідно зазначити, що в Україні у сфері запобігання і протидії корупції активно функціонує чимала кількість громадських організацій. Однак, на жаль, у більшості випадків їхня діяльність полягає переважно у наданні громадянам безоплатної правової допомоги. Водночас аналіз міжнародної практики у сфері залучення громадськості до протидії корупції свідчить про те, що існує низка різних механізмів участі громадських організацій у цій роботі.

Не буду повторювати те, про що говорили наші колеги, зазначу тільки, що і ми розуміємо ці проблеми, аналізуємо. У Вищому адміністративному суді у сфері діяльності нашої судової вертикалі ми розробили ряд внутрішніх положень, які регламентують втілення в життя норм нового антикорупційного законодавства.

Водночас ця робота буде мати результат після прийняття відповідних актів, які передбачені законом, але досі поки що не прийняті:

– порядок передачі особою, яка виконує функції держави, місцевого самоврядування, отриманого нею дарунка до органу, установи чи організації. Кабінет Міністрів України має затвердити такий порядок відповідно до частини третьої статті 8 Закону «Про засади запобігання і протидії корупції»;

– порядок організації проведення спеціальних перевірок має бути затверджений Президентом (частина третя статті 11 зазначеного закону);

– порядок зберігання документів та використання відомостей, зазначених у декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру, і низка інших документів.

Я не буду все перелічувати, багато ще треба попрацювати, і не тільки законодавцям, а й Кабінету Міністрів. На нашу думку, саме одночасне опрацювання всіх нормативних актів – і законів, і підзаконних актів – дасть

позитивний ефект. Тому що відсутність навіть одного підзаконного акта розбалансовує всю нашу роботу.

І ще на що я хотів би звернути увагу присутніх. Послухавши Едуарда Вікторовича Федосова з приводу запропонованих змін до кримінального закону і виключення поняття «провокація хабара», я хотів би сказати ось про що. Будь-який закон, як відомо законодавцям, має свою ідеологію. На мою думку, і це позиція більшості наших колег, які займаються цією роботою, у даному разі нове антикорупційне законодавство, про яке сьогодні йде мова, щодо якого вживаються заходи з боку Верховної Ради, Президента, націлено передовсім на профілактику, а лише потім – на каральні дії органів, які мають цим займатися. Я не хочу применшити роль їхньої роботи, вона дуже важлива, безумовно, але на підтвердження своїх слів хочу нагадати назву закону: на першому місці – запобігання, а потім – протидія.

Я думаю, що неспроста законодавець так записав і серед цих важелів все-таки на перше місце поставив профілактику. Профілактика дуже різноманітна може бути – це і вдосконалення права, законів, які регламентують діяльність державного службовця і не дають йому підстав вчиняти корупційні діяння, це, як я вже казав, і контроль з боку громадськості – тобто цілий ряд можливих наших дій, які в першу чергу запобігають корупції, а вже потім протидіють їй.

Тому я просив би народних депутатів, які безпосередньо голосуватимуть за ці закони, все-таки звернути увагу на те, щоб ми не перетворили наше антикорупційне законодавство на полювання на відьом. Ми не можемо так ставитися до державних службовців. У нас і в Конституції передбачена презумпція невинуватості, тож ми не можемо ідеологію закону будувати на ставленні до державних службовців як до злочинців і порушників. Це ідеологічно неправильно. Хоча біда ця є, ми знаємо, на жаль, вона поширена, але з самого початку ми маємо налаштуватися саме на таку діяльність.

Дякую за увагу.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Дмитре Володимировичу.

До слова запрошується Галина Володимирівна Канигіна, суддя Верховного Суду України. Будь ласка.

КАНИГІНА Г. В., суддя Верховного Суду України, член Ради суддів України. На продовження думки колеги хочу сказати, що запобігання корупції серед суддів – тема важлива, вона на слуху, багато законодавчих актів

передбачають відповідальність, навіть Венеціанська комісія зазначила у своєму висновку від 14-15 жовтня 2011 року, що стандарти, яких судді мають дотримуватися, нечітко виписані у присязі. Відомо, що за порушення присяги суддя може бути звільнений з посади. Однак я не про це хочу сказати.

Нам роздали законопроект про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо декларування доходів. І дуже позитивно, що тут зазначено, що не полягають оприлюдненню відомості про місце проживання судді, місцезнаходження нерухомого майна, а також прізвища, імена, по батькові членів його сім'ї. Чому я порушую це питання? Тому що на Раду суддів покладено обов'язок правового та соціального захисту суддів. Багато органів борються з корупцією, а про захищеність і безпеку суддів дбають лише декілька органів, у тому числі Рада суддів. І тому позитивно, що звернули увагу на це питання.

Цим законопроектом пропонується доповнити пункт 6 частини першої статті 83 щодо притягнення до дисциплінарної відповідальності. Тобто суддя може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності, аж до звільнення з посади, за неподання або несвоєчасне подання декларації. Це означає, що інші державні службовці можуть бути притягнуті до адміністративної відповідальності за Кодексом про адміністративні правопорушення (там інший порядок розгляду таких справ, інший порядок оскарження), а суддя може бути притягнутий до відповідальності і за цим законом, і за спеціальним законом – Законом «Про судоустрій і статус суддів» (а там порядок відомий – Рада суддів, Вища рада юстиції і Вищий адміністративний суд, тобто перша інстанція, апеляційна інстанція, касаційна інстанція).

Я прошу звернути увагу на те, щоб суддя має бути поставлений у рівні умови. Якщо суддя вказав у декларації завідомо неправдиві відомості – це інше питання. А якщо він несвоєчасно подав декларацію, бо майже 24 години працює в судовому засіданні, і за це може бути звільнений – це несправедливо.

Дякую за увагу.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Галино Володимирівно, вибачте, але в Конституції України записано, що всі рівні перед законом. А отже, кожен декларант має нести відповідальність за надану неправдиву інформацію, за ухиляння від надання такої інформації.

КАНИГІНА Г. В. Я про рівність і кажу. Саме про рівність. Всі інші державні службовці несуть відповідальність за Кодексом про адміністративні правопорушення, а суддя – і за КУпАП, і за спеціальним законом.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Щодо того, щоб врегулювати, враховуючи спеціальні закони, ми з вами погоджуємося і обов'язково це врахуємо.

ЛПСЬКИЙ Д. В. Валерію Ананійовичу, можна ще одне зауваження?

ГОЛОВУЮЧИЙ. Так, будь ласка.

ЛПСЬКИЙ Д. В. Ви розумієте, судді переважно застосовують закон, але у нас немає досвіду законотворчого. Хоча ми намагаємося в цьому брати активну участь. На мою думку, в законі має бути записано не просто «неподання» або «несвоєчасне подання», а «без поважних причин». Це життя, скажімо, суддя захворів на тяжку хворобу, і це завадило йому вчасно подати декларацію. Формально, як записана норма, можна притягати до відповідальності, складати протокол про корупцію. Тому в законі має бути вказано «без поважних причин». Це дасть змогу оцінювати, була поважна причина чи ні.

ГОЛОВУЮЧИЙ. У Законі «Про засади запобігання і протидії корупції» ці питання якраз передбачені. Інша справа, що цього немає в Законі «Про судоустрій і статус судів». І зрозуміло, що в даному разі ми врахуємо ваші зауваження. Дякую.

Шановні колеги! У принципі, ми обмінялися думками, я вважаю, доволі детально, чи є ще бажані висловитися? У нас є ще декілька промовців і, безумовно, члени Комітету, які мають свою позицію, хотіли б з цього приводу висловитися, але маємо діяти в рамках відповідного часового режиму.

Тому з вашого дозволу я надаю слово Джону Енгстрому, а потім вже послухаємо народних депутатів України – членів профільного Комітету. Якщо ще хтось із учасників нашого «круглого столу» бажає висловитися – будь ласка, ми готові надати слово.

Прошу, пане Енгстром.

ЕНГСТРОМ ДЖОН. Дякую вам, пане головуючий. Готуючись до сьогоднішнього виступу, я вивчав історію цього питання, так би мовити, минуле, перед тим як я приїхав до України. І якщо повернутися у 2009 рік, тут, у цьому залі обговорювався законопроект №4420-1. Тоді голова GRECO Драго Кос, який брав участь в обговоренні, сказав, що це один з найбільш

досконалих законопроектів, які йому довелося бачити у житті. Під час того заходу був присутній американський професор Вільям Тренор, який є експертом з питань професійної етики, і він зазначив, що цей законопроект є надзвичайно важливим для України, щоб подолати системну корупцію.

Тож я хотів порівняти версію законопроекту, що була зареєстрована у 2009 році, з тією, яку ми маємо на сьогодні. Що змушує мене як стороннього наглядача говорити про це? Якщо порівняти ці два варіанти законопроекту, ми бачимо, що його обсяг значно скорочено – з 22 сторінок до 6. Залишилося 6 сторінок абсолютно декларативних речей. Я розумію, про що там йдеться. Однак прийняття суто декларативного закону, в якому немає механізму забезпечення його реалізації, на мою думку, не змінить ситуації з корупцією значною мірою.

У питанні законодавчого врегулювання конфлікту інтересів один крок вже зроблено – у Законі «Про засади запобігання і протидії корупції» визначено конфлікт інтересів. Однак важливим є не лише визначення. Важливо, що відбувається, якщо конфлікт інтересів має місце, як йому можна запобігти і як врегулювати його.

Тому що конфлікт інтересів є дуже складним явищем за своєю природою. За час роботи у Сполучених Штатах у моїй практиці було декілька випадків, коли я стикався з потенційним конфліктом інтересів і звертався за порадою до уповноваженої особи, щоб визначити, чи маю я справу з конфліктом інтересів, чи ні. Отримавши консультацію, я мав право приймати рішення. Така зовнішня оцінка є дуже важливою для забезпечення захисту публічного службовця.

Чому важливо мати незалежний уповноважений орган, що має справу з конфліктами інтересів? Я розслідував і працював як прокурор у таких справах, де організації були фактично повністю корумпованими. І якщо в такій структурі ще залишилася одна порядна людина, вона не може піти з питанням щодо конфлікту інтересів до свого керівника, бо він так само є корумпованим. Необхідно мати незалежний орган, що може виступити як арбітр у цьому процесі і в разі необхідності захистити такого працівника. У тій ситуації з корупцією, яка склалася в Україні, існування уповноваженого органу, що забезпечує професійну етику публічних службовців і відповідає за конфлікт інтересів, є вкрай необхідним.

Так само щодо подарунків. Мають бути встановлені чіткі правила щодо того, які і якої вартості подарунки публічний службовець може отримувати, що він повинен з ними робити, і яка відповідальність за порушення цих правил. І в разі сумнівів службовець повинен мати куди звернутися за консультацією.

Крім того, необхідно чітко виписати механізм врегулювання конфлікту інтересів і відповідальність за порушення вимог цього закону. Без цього ми отримаємо не повноцінний інструмент протидії корупції, а ще один декларативний закон, який не працюватиме.

Як висновок можу сказати, що, порівнюючи різні версії законопроекту №4420-1, мені чітко зрозуміло, що його перший варіант був набагато досконалішим, ніж той скорочений варіант, що ми маємо на сьогодні.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ну, я хотів би сказати, що все те, що ми сьогодні робимо, і те, що не робимо, робиться для того, щоб передовсім захистити інтереси українських людей. І від того, як ми це зробимо, безумовно, залежатиме, ефективно діятиме закон чи неефективно. І навіть сьогоднішній наш «круглий стіл» не для того, щоб перед кимось відрепортувати чи відзвітувати. Ми самі добре розуміємо необхідність прийняття такого закону і взагалі формування антикорупційного законодавства. Дуже добре, що є певні ініціативи Президента, є добра воля народних депутатів сьогодні йти назустріч нашому Комітету, є певні ініціативи з боку Кабінету Міністрів. Думаю, що об'єднання зусиль, скажемо так, трьох головних напрямів, у тому числі й судового корпусу, врешті-решт, дасть можливість нам сформувавши правову базу, яка забезпечить ефективну боротьбу з корупцією.

Я хотів би повернутися до зауважень суддів та інших колег про те, що сьогодні боротьба з корупцією – це не тільки складання протоколів, не тільки порушення кримінальних справ, це комплекс соціально-правових механізмів, які мають впливати на свідомість кожного державного службовця. Думаю, що цей комплекс якраз і дасть позитивний результат.

Ще я хотів би вибачитися перед присутніми, у нас є один керівник, Едуард Вікторович Федосов, начальник Управління по боротьбі з організованою злочинністю. Є проблеми, міністр запрошує, тому, Едуарде Вікторовичу, будь ласка, декілька слів, і ми дамо можливість вам виїхати.

ФЕДОСОВ Е.В., начальник Головного управління по боротьбі з організованою злочинністю Міністерства внутрішніх справ України. Спасибо. Я хочу поблагодарить Комитет за ту допомогу, которую он оказал в подготовке ряда документов, в результате вышел Указ Президента «Про Концепцію державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю».

Що в цьому указі передбачено? У цьому указі передбачено, і на виконання цього указу Міністр внутрішніх справ підписав наказ, що територіальні підрозділи УБОЗ безпосередньо підпорядковуються Головному управлінню по боротьбі з організованою злочинністю. Те, що записано в Законі «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю».

Це, я думаю, приведе до того, що ми будемо краще і мобільніше працювати. Керівники і посадові особи, які тут присутні, розуміють, що це дасть можливість спецпідрозділам територіальних органів працювати незалежно, безпосередньо приймати рішення і впливати на ті чи інші корупційні прояви на певній території, усунеться втручання місцевих керівників. Тобто виходити сюди, нагору, практично ніхто не захоче, тому нам краще буде працювати і щодо корупційної діяльності, і проти організованої злочинності.

Я хотів би подякувати вам, тому що ви безпосередньо брали участь у прийнятті цього закону, що забезпечить позитивні тенденції в системі внутрішніх справ. Від особового складу УБОЗ, територіальних підрозділів УБОЗ вам величезна подяка.

Дякую за увагу.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ну ось, бачте, вже є й позитивні паростки співпраці представницької гілки влади і виконавчої. Дякуємо, Едуарде Вікторовичу, за добрі слова.

Хто із присутніх ще бажає виступити? Будь ласка.

ЛІХОТКІН О.І., заступник директора Департаменту кадрового забезпечення Міністерства оборони України. Шановний Валерію Ананійовичу! Шановні учасники «круглого столу»! Я хотів би коротко зупинитися на статті 14 проекту закону про правила етичної поведінки. Що мене хвилює як людину, яка працює з державними службовцями? Те, що вся відповідальність, фактично, покладається на рядового державного службовця або на державного службовця середньої ланки.

Наприклад, що таке «утримання від виконання рішень, доручених керівництвом»? З одного боку, чинне законодавство про державну службу говорить про те, що державний службовець повинен точно виконувати накази, доручення тощо. До яких меж це утримання? Тому що наслідки для державного службовця будуть тяжкими. Отже, я підтримую колег, які тут виступали, що потрібен якийсь механізм захисту особи, яка утрималася від виконання незаконного рішення чи доручення. Цього тут не передбачено.

Стосовно самостійного оцінювання правомірності наданих керівництвом рішень чи доручень та можливої шкоди. Звісно, людина може оцінити, законне чи незаконне рішення або доручення, якщо воно безпосередньо стосується того, чим вона займається. Заподіяну шкоду оцінити складніше. Якщо це окреме доручення, яке тільки частково стосується безпосередньої діяльності державного службовця, людині складно самостійно оцінити правомірність.

І останнє, стосовно негайного повідомлення в письмовій формі про це керівника органу. Відверто кажу, поки що я складно уявляю, як рядовий державний службовець може негайно повідомити керівника органу письмово. І де гарантія, що це письмове повідомлення дійде до керівника? Як далі йому діяти: виконувати чи не виконувати? Він має виконати, бо якщо він не виконає, то, думаю, дуже швидко розпрощається з державною службою, а якщо виконає, теж може розпрощатися. Згідно з цим законопроектом практично за все несе відповідальність рядовий державний службовець.

Я б хотів би, щоб у цьому проекті закону все-таки були виписані механізми захисту державного службовця, який утримався від виконання незаконного рішення чи доручення керівника органу.

Дякую за увагу.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую. Ну, тут є представники судової гілки влади, які можуть пояснити, яким чином можна захистити того чи іншого громадянина. Крім цього, є трудове законодавство, яке теж передбачає певні чинники щодо захисту, ви це знаєте. Що стосується спеціальних механізмів – давайте обговоримо. У принципі, заперечень немає, вносьте пропозиції.

Ще бажає виступити Ковриженко Денис Сергійович, директор правових програм громадської організації «Лабораторія законодавчих ініціатив».

Денисе Сергійовичу, єдине прохання: ми не вкладаємося в час, тому тільки найголовніше. Тим паче народні депутати ще не виступали.

КОВРИЖЕНКО Д. С., директор правових програм громадської організації «Лабораторія законодавчих ініціатив». Дуже дякую, пане Голово, за можливість виступити і за запрошення взяти участь у цьому заході. Перш ніж сказати декілька слів по темі, я хотів би відзначити, що тут розданий часопис «Парламент», де наведено комплексне дослідження питань, пов'язаних із запобіганням і протидії корупції, у діяльності членів парламентів зарубіжних країн. І за рівнем аналізу законів, які регулюють декларування активів та реєстрацію фінансових інтересів членів парламенту, можу сказати без перебільшення, що на сьогодні перелік таких актів є найбільш повним.

Якщо аналізувати механізм запобігання корупції, то він включає не лише встановлення певних правил етичної поведінки, а й запровадження декількох базових елементів. З урахуванням специфіки української ситуації, що характеризується значним рівнем проникнення корупції в різні державні органи, такими механізмами є декларування активів і реєстрація інтересів.

Зарубіжний досвід свідчить про те, що у країнах перехідного типу (це насамперед країни Східної Європи) важлива увага приділяється реєстрації інтересів, контролю, запровадженню механізмів запобігання конкретним правопорушенням, тобто встановленню сит, окресленню певної «дорожньої карти» для державного службовця, як йому діяти під час прийняття рішень, а також належному механізму контролю і відповідальності, який покладається, як уже говорилося, на громадські організації, ЗМІ тощо.

Проте не варто недооцінювати і необхідність створення незалежного органу, який здійснює такий контроль, особливо зважаючи на те, що конфлікт інтересів може виникати на різних рівнях публічної служби – в діяльності і вищих посадових осіб держави, і народних депутатів та інших. Тому, власне, саме питанням регулювання інтересів та декларування активів необхідно приділяти належну увагу.

Положення розданого законопроекту, за великим рахунком, досить рамкові, відповідно вони потребують конкретизації шляхом прийняття окремих законів або одного закону (це вже на розсуд законодавця) про контроль фінансової і публічної служби та про реєстрацію інтересів. Такі законопроекти, уже говорили, розроблялися, але потім вилучили відповідні частини.

На сьогодні цей законопроект є досить невеликим. Проте хочу звернути увагу на те, що навіть у тому варіанті, який був зареєстрований раніше, перед доопрацюванням, теж дуже часто не враховувалося питання діяльності публічних службовців на виборних посадах. Тобто основний акцент переміщувався на державну службу, а значний масив тих службовців, для яких певні механізми запобігання конфлікту інтересів не могли бути застосовані, специфікація цих категорій посад не були враховані.

Таким чином, розуміючи необхідність окремого регулювання цих питань законодавчими актами, які доповнили б законопроект про правила етичної поведінки, варто, мабуть, говорити і про необхідність внесення змін до Конституції. Бо на сьогодні за Конституцією незалежний орган у системі органів державної влади створити неможливо. І, власне, якщо брати декларування активів, то мабуть, зважаючи на рівень корупції, у нас модель має орієнтуватися не так на запобігання конфлікту інтересів, як на запобігання незаконному збагаченню, про що свідчить досвід багатьох країн Східної Європи. Тобто така модель зорієнтована передовсім на перевірку декларацій, принаймні вищих категорій посадових осіб, виявлення фактів незаконного збагачення, моніторинг і таке інше, а не на запобігання конфлікту інтересів, як у деяких країнах Західної Європи.

Дякую за увагу.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Слова просить народний депутат Буджерак Олександр Олександровичу. Прошу.

БУДЖЕРАК О. О., *заступник голови Комітету Верховної Ради України з питань боротьби з організованою злочинністю і корупцією (Блок Юлії Тимошенко)*. Шановні колеги! Минулого тижня я був у відрядженні в Грузії. І як практик, який упродовж 36 років бореться з корупцією, з них 5 років у Комітеті, я переконався, що там справді відбуваються реформи, передовсім боротьба з корупцією. Завдяки чому вони відбуваються? По-перше – політична воля керівництва держави, по-друге – кошти. І найголовніше, що економічні, адміністративні реформи заздалегідь спрямовані на профілактику злочинів, на запобігання корупції.

Наприклад, єдине вікно у Міністерстві юстиції. Всі фірми замкнуті на Міністерстві юстиції, ми говорили про єдине вікно, там воно є. Приходить людина оформляти машину, купує, продає чи реєструє дім – відала доку-

менти, потрібні для оформлення, кошти заплатила, через два тижні отримує. Це запобігання хабарам.

Візьмемо судові рішення. В електронній системі всієї держави Грузія містяться рішення суду про конфіскацію майна і дані, як вони виконуються. І хай тільки спробує хто схибити не в той бік. І найголовніше – коли рішення виконується, майно конфіскується в бюджет держави, і можна простежити, куди воно пішло.

Далі. Ви дивіться, до чого вже Грузія дійшла! Запроваджена електронна система оформлення на роботу державних службовців. Про що це свідчить? Що вже, як ми кажемо, по блату ніхто свого синопка не візьме, кума, свата чи брата. Тобто я ще раз підкреслюю, що економічні, адміністративні реформи спрямовані на запобігання корупції.

Я хочу наголосити, що там також скорочення, і на це потрібні кошти. Середній зарібок державного службовця у Грузії становить 400-500 доларів. А де взяти ці кошти? У нас в Україні їх немає. Скоротити – треба платити. Скоротити міліцію, прокуратуру – треба платити. Немає грошей. Там міжнародні фонди, Сорос багато допоміг. Отже, коли скорочуються державні службовці у Грузії, держава відкриває підприємства і забезпечує їх роботою. Зрозуміло, у Грузії тільки 27 тисяч державних службовців, населення таке, як у місті Києві, менші масштаби. Проте ще раз наголошую: вирішальний чинник – політична воля влади, воля керівництва держави.

Я думаю, що і в нашого Президента воля є. І я думаю, що ми спільно наведемо порядок у державі. Але я хочу сказати, мене так навчали, і я навчав і навчаю: потрібно, щоб теорія не розходилася з практикою. Теорія, практика, законодавство і аналіз, як виконуються закони, чи вписуються вони в життя наших громадян, – це основні вимоги. Не просто щоб був закон, а щоб він працював. Це найголовніше в будь-якій державі, тим більше у нас.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Олександр Олександровичу.

Слово має народний депутат Рябека Олександр Григорович. Прошу.

РЯБЕКА О. Г., голова підкомітету Комітету Верховної Ради України з питань боротьби з організованою злочинністю і корупцією (Блок Юлії Тимошенко). Дякую. Шановний Валерію Ананійовичу! Шановні колеги, учасники засідання! Я хочу почати з позитиву і сказати, що дуже гарно, що нинішнє дійство відбувається, і відчувається, що ми повернулися до про-

відної ролі Комітету в законотворчій діяльності, в об'єднанні зусиль всіх державних органів, всіх гілок влади у просуванні в боротьбі з корупцією.

Однак мені сьогодні здалося, що ми вже про це говорили колись, і є таке застереження в мене, що ми почали нове коло заговорення цих проблем. Хочу вам нагадати, що про проблеми боротьби з корупцією ми в Україні говоримо вже 10 років. Багатоочікуваним став закон, який з 1 липня набрав чинності, але цьому передувала майже чотирирічна робота.

Аналізуючи виступи, ви всі говорили про пакет законів, який був прийнятий і 4 дні існував. Він був комплексний, системний, і все було зрозуміло. Його допомогли нам сформувані експерти, у тому числі зарубіжні. Вирішальний вплив на свідомість, на мою думку, справило останнє засідання Моніторингового комітету в Парижі у 2010 році, тому що, аналізуючи укази Президента, чітко видно, що він буква в букву керується рекомендаціями. Його виступи, послання до Верховної Ради, звіти, укази, стратегії та плани боротьби із злочинністю чітко виписані з цих рекомендацій.

Я розумію, що відстань між базовим Законом «Про засади запобігання і протидії корупції» і десятком-півтора законів, які ми ще маємо прийняти, швидко збільшується. І чим довше ми цей вакуум не заповнюємо законами, тим швидше знову повернемося в точку замерзання. На мою думку, принципова позиція, яка й досі не обговорюється, – це те, що корупція завдає найбільших збитків. Ми тут кажемо, що немає коштів на боротьбу з корупцією. Так ось корупція завдає найбільшої шкоди державі, з'їдає її, як іржа, в геометричній прогресії. Тому я хотів би повернутися до системної роботи, до того, про що ми забули в законах «Про відповідальність юридичних осіб за вчинення корупційних правопорушень», «Про політичні партії в Україні».

І найголовніше. Ми нібито декларуємо, що боремося з корупцією, перед кожною поїздкою Президента з'являється указ на підтвердження, що щось робиться у цьому напрямі, а насправді все системне починає розмиватися. Ми не говоримо сьогодні чітко про декларування – це основа, першооснова. Це ті правила, які ми з вами два роки товкли, всі вже майже рідні стали, експерти і представники всіх гілок влади. Проте оскільки я автор і того закону, я розумію, що має бути система, і ми її спільно маємо відпрацювати. Без системи законів, які є першочерговими, доки не буде комплексу законів до базового, не буде руху взагалі.

Перший – закон про конфлікт інтересів. Ну, робоча група спільно з Мін'юстом вирішила, що має бути закон про етику окремо. А як же конфлікт інтересів?

Я дуже вдячний вам за те, що ви наголошували на необхідності превентивних заходів. Це принцип підготовки антикорупційного законодавства – принцип превентивності. І законопроектом №4420 було передбачено, що є уповноважені особи, до яких проста людина – чиновник може прийти порадитися: порушу я закон певними діями чи ні. Ми маємо ввести у свідомість кожного громадянина, що це невід'ємна частина життя – не скоювати злочину. Проте ми дуже довго до цього йдемо, 10 років.

І про Грузію. Я згоден, дуже гарний досвід. Мабуть, ви були і в Албанії, так? Ну, це маленька країна, там швидко реформи здійснюються. Сьогодні у нас в Комітеті був голова органу, який опікується деклараціями в Албанії. Він сказав: два-три роки, і найбільший олігарх подав декларацію. Немає в країні людини, яка не звітує.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Там спеціальний орган є.

РЯБЕКА О. Г. Так, спеціальний орган, і всі звітують. Ну, Україна велика, і рівень правової культури досить невисокий, але ми маємо зробити нашу роботу прозорою і відкритою. Це також принцип боротьби з корупцією.

І те, що говорить громадськість, дуже добре. Тут має бути більше представників громадськості, бо ми як фахівці вже більше звітуємо один перед одним, що ми зробили. А там, надворі, щось робиться не так.

Є досвід практичний, я поділюся ним, Валерій Ананійович не дасть мені збрехати. У Вінниці наша громадська організація, яка з Комітетом співпрацює, допомогла обласній раді підготувати Стратегічний план боротьби з корупцією і пропонує свої конкретні дії у пропаганді цих ідей, у підготовці документів і в підготовці чиновників, системи лекцій. Ми, користуючись цим досвідом, вже домовилися з керівництвом Дніпропетровської та Запорізької областей, подані документи. Ця робота ведеться громадськістю. Ви кажете про кошти. У громадськості є кошти, у тому числі й на те, щоб співпрацювати з владою. Ми розуміємо, що бюджетом це важко передбачити. У тому числі співпраця з міжнародними організаціями, яка була п'ять років тому, давала нам можливість готувати методики, закони розповсюджувати, виїжджати в регіони і проводити просвітницьку роботу, щоб

чиновники і термінологію антикорупційну опанували, і розуміли положення законодавства.

Я дуже вдячний всім за підказки і радію з того, що Комітет знову набуває об'єднаної сили. Думаю, ще трохи динаміки додати, щоб ми рухалися, і все буде добре.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Олександрє Григоровичу.

Чи є ще бажаючі виступити? Будемо завершувати.

Шановні друзі! Існує, скажемо так, класична формула, алгоритм вирішення проблем. Кажуть, що потрібні політична воля, необхідна законодавча база, відповідні організаційно-управлінські зусилля, персонал і ресурси – п'ять елементів, які дають можливість вирішити будь-яку проблему.

На жаль, протягом останніх 10 років, напевно, щось не спрацьовувало, бракувало якогось елемента, що не давало можливості виписати концепцію протидії корупції, а потім виписати системно законодавчі акти, щоб сформувати систему, про яку щойно казав Олександр Григорович. Я думаю, що сьогоднішня наша зустріч – це ще один камінь у фундамент нашої роботи, який дасть можливість все-таки внести певні корективи в чинний антикорупційний закон, який, на жаль, не завжди ефективно працює, і треба вносити зміни. Це перше.

І друге. Законопроект, запропонований сьогодні на ваш розгляд, – це скелет, на якому ще необхідно наростити м'язи, які в тому числі й ви сьогодні пропонували. Ми обов'язково будемо в цьому напрямі наполегливо працювати і сподіваюся, що найближчим часом запропонуємо Верховній Раді системний документ, який дійсно буде ефективним і необхідним для боротьби із злочинністю загалом і з корупцією зокрема, передбачимо в ньому цілий комплекс профілактичних заходів, який дасть можливість говорити про соціально-правовий вплив, про запобіжний вплив на боротьбу з таким ганебним явищем.

Дякую вам за увагу, за те, що взяли участь. До нових зустрічей!

МІЖНАРОДНИЙ КОДЕКС ПОВЕДІНКИ ДЕРЖАВНИХ ПОСАДОВИХ ОСІБ

Резолюція 51/59 Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй від 12 грудня 1996 року

I. Загальні принципи

1. Державна посада, як вона визначається у національному законодавстві, це посада, наділена довірою, яка передбачає зобов'язання діяти в інтересах держави. Тому державні посадові особи виявляють абсолютну відданість державним інтересам своєї країни, які представлені демократичними інститутами влади.

2. Державні посадові особи виконують свої обов'язки і функції компетентно і ефективно у відповідності до законів або адміністративних положень і з повною добросовістю. Вони постійно прагнуть того, щоб забезпечити найефективніше і вміле розпорядження державними ресурсами, за які вони несуть відповідальність.

3. Державні посадові особи уважні, справедливі і неупереджені при виконанні своїх функцій і, зокрема, у своїх відносинах з громадськістю. Вони ніколи не надають будь-яку неправомірну перевагу будь-якій групі осіб або окремій особі, не допускають дискримінації щодо будь-якої групи осіб або окремої особи або не зловживають іншим чином наданими їм повноваженнями та владою.

II. Конфлікт інтересів і відмова від права

4. Державні посадові особи не використовують своє офіційне становище для невиправданого здобування особистої користі або особистої та фінансової користі для своїх сімей. Вони не беруть участі ні в яких угодах, не займають ніякого становища, не виконують ніяких функцій і не мають ніяких фінансових, комерційних або інших аналогічних інтересів, які несумісні з їх посадою, функціями, обов'язками або їх виконанням.

5. У тій мірі, у якій до цього зобов'язує посада, і відповідно до законів і адміністративних положень державні посадові особи сповіщають про ділові, комерційні або фінансові інтереси та про діяльність, яка здійснюється з метою отримання фінансового прибутку, які можуть привести до можливого конфлікту інтересів. У випадку можливого або передбачуваного

конфлікту між обов'язками і приватними інтересами державних посадових осіб вони діють відповідно до заходів, встановлених для того, щоб зменшити або усунути такий конфлікт інтересів.

6. Державні посадові особи не мають права користуватися державними грошовими коштами, власністю, послугами або інформацією, отриманою ними при виконанні службових обов'язків, для здійснення діяльності, не пов'язаної з виконанням ними службових функцій.

7. Державні посадові особи діють відповідно до заходів, які встановлені законом або адміністративними положеннями, для того, щоб після виходу зі своїх офіційних посад вони не зловживали своїм колишнім службовим становищем.

III. Повідомлення відомостей про активи

8. Державні посадові особи у відповідності до займаного службового положення і, як це дозволено або вимагається законом і адміністративними положеннями, виконують вимоги про оголошення або повідомлення інформації про особисті активи і зобов'язання, а також, по можливості, відомостей про активи і зобов'язання чоловіка (дружини) і/або утриманців.

IV. Прийняття подарунків або інших знаків уваги

9. Державні посадові особи не домагаються і не отримують, прямо або опосередковано, будь-яких подарунків або інших знаків уваги, які можуть впливати на виконання ними своїх функцій, здійснення своїх обов'язків і прийняття рішень.

V. Конфіденційна інформація

10. Відомості конфіденційного характеру, якими володіють державні посадові особи, зберігаються у таємниці, якщо національне законодавство, виконання обов'язків або потреб правосуддя не вимагають іншого. Такі обмеження застосовуються також після залишення служби.

VI. Політична діяльність

11. Державні посадові особи беруть участь у політичній або іншій діяльності поза рамками їх офіційних обов'язків у відповідності до законів та адміністративних положень таким чином, щоб не підірвати віру громадськості в неупереджене виконання ними своїх функцій і обов'язків.

РЕКОМЕНДАЦІЯ № R (2000) 10**Комітету Міністрів державам-членам Ради Європи
щодо кодексів поведінки державних службовців
(прийнята Комітетом міністрів на 106 сесії 11 травня 2000 року)**

Комітет міністрів, відповідно до положень Статті 15.b Статуту Ради Європи,

Беручи до уваги, що метою Ради Європи є досягнення більшого об'єднання її держав-членів;

Беручи до уваги, що державна влада відіграє важливу роль в демократичних суспільствах і що в їх розпорядженні повинні бути відповідні кадри, які можуть належно виконувати покладені на них завдання;

Беручи до уваги, що державні службовці є ключовим елементом державної влади і що вони мають специфічні обов'язки та завдання, та що вони повинні мати необхідні кваліфікації і відповідне правове та матеріальне забезпечення, щоб ефективно виконувати ці завдання;

Будучи переконаними, що корупція є серйозною загрозою для верховенства права, демократії, прав людини, рівності та соціальної справедливості, що перешкоджає економічному розвитку і створює небезпеку для стабільності демократичних інституцій та моральних основ суспільства;

Керуючись рекомендаціями, що прийняті на 19 та 21 Конференціях міністрів юстиції (відповідно: Валетта –1994 рік і Прага –1997 рік);

Керуючись Програмою дій по боротьбі з Корупцією, прийнятою Комітетом міністрів в 1996 році;

Керуючись Рекомендацією № R (81) 19 Комітету міністрів Ради Європи щодо доступу до інформації, яка є в наявності у державний органів;

Керуючись Рекомендацією № R (2000) 6 Комітету міністрів Ради Європи щодо статусу державних службовців в Європі;

Відповідно до Кінцевої декларації і Плану дій, прийнятого керівниками держав і урядів Ради Європи на їх другій зустрічі у Страсбурзі 10 і 11 жовтня 1997 року;

Нагадуючи важливість участі держав не-членів в заходах Ради Європи по боротьбі з корупцією і вітаючи їх цінний внесок у реалізацію Програми дій по боротьбі з корупцією;

Керуючись Резолюцією (97) 24 щодо Двадцяти керівних принципів боротьби з корупцією;

Керуючись Резолюцією (98) 7 і (99) 5, що уповноважує і відповідно затверджує Угоду про утворення Групи держав проти корупції (ГРЕКО), метою якої є покращення можливостей її учасників у боротьбі з корупцією шляхом дотримання їх зобов'язань в цій сфері;

Будучи переконаними, що підвищення обізнаності громадськості і пропагування етичних цінностей є важливими методами попередження корупції;

Рекомендує, щоб уряди держав-учасниць заохочували, відповідно до національного законодавства та принципів державного управління, прийняття національних кодексів поведінки державних службовців, базуючись на модельному кодексі поведінки для державних службовців, який є додатком до цієї Рекомендації; і уповноважує Групу держав проти корупції (ГРЕКО) контролювати виконання цієї Рекомендації.

Додаток до Рекомендації № R (2000) 10

МОДЕЛЬНИЙ КОДЕКС ПОВЕДІНКИ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

Тлумачення і застосування

Стаття 1

1. Цей Кодекс застосовується щодо державних службовців.
2. Для цілей цього Кодексу „державний службовець” – це особа, яка працює у публічному органі.
3. Положення цього Кодексу можуть також поширюватись на осіб, які працюють у приватній структурі, яка надає послуги публічного характеру.
4. Положення цього Кодексу не поширюються на публічно обраних осіб, членів уряду і осіб, що займають посади суддів.

Стаття 2

1. Під час входження в дію цього Кодексу державна влада має обов'язок інформувати державних службовців про його положення.
2. Цей Кодекс повинен бути частиною положень, що регулюють працевлаштування державних службовців з моменту, коли вони свідчать, що були з ним ознайомленні.

3. Кожен державний службовець має обов'язок докласти всіх необхідних зусиль, щоб дотримуватись цього кодексу.

Стаття 3. Завдання Кодексу

Завданням цього Кодексу є чітке визначення стандартів честі та поведінки, яких повинні дотримуватись державні службовці, надання допомоги їм у дотримуванні цих стандартів і інформування громадськості про те, на яку поведінку державних службовців вона може сподіватись.

Загальні принципи

Стаття 4

1. Державний службовець повинен здійснювати свої повноваження відповідно до закону, і тих законних вимог і етичних стандартів, що стосуються його чи її функцій.

2. Державний службовець повинен діяти політично нейтрально і не повинен намагатись створювати перешкоди щодо законної політики, рішень і дій державної влади.

Стаття 5

1. Державний службовець зобов'язаний віддано служити законно сформованій державній, регіональній та місцевій владі.

2. Державний службовець повинен бути чесним, безстороннім і ефективним і виконувати свої повноваження найкращим можливим чином, виходячи з його чи її навиків, чесності та розуміння, беручи до уваги публічні інтереси і ті обставини, що стосуються справи.

3. Державний службовець повинен бути ввічливим і у своїх стосунках з громадянами, яким він служить, і у своїх стосунках з керівниками, колегами і підлеглими.

Стаття 6

Під час виконання своїх повноважень, державний службовець не повинен діяти легковажно, на шкоду інтересам будь-якій особі, групі або органу і повинен брати до уваги права, обов'язки та відповідні інтереси всіх інших.

Стаття 7

Під час прийняття рішень державний службовець повинен діяти законно і здійснювати свої дискреційні повноваження безсторонньо, беручи до уваги обставини, що мають відношення до справи.

Стаття 8

1. Державний службовець не повинен допускати, щоб його чи її особисті інтереси були у конфлікті з його чи її державною посадою. Уникнення таких конфліктів реальних, потенційних або можливих є його чи її обов'язком.

2. Державний службовець не повинен зловживати своєю посадою на користь своїх особистих інтересів.

Стаття 9

Державний службовець зобов'язаний завжди поводитись таким чином, щоб була забезпечена віра громадськості у чесність, безсторонність і ефективність публічної влади.

Стаття 10

Державний службовець підзвітний своєму безпосередньому керівнику, за винятком випадків передбачених законом.

Стаття 11

Беручи до уваги право на доступ до офіційної інформації, державний службовець зобов'язаний трактувати відповідно, з належною конфіденційністю, всю інформацію і документи, надані йому чи їй у зв'язку з або в результаті його чи її працевлаштування.

Стаття 12. Звітність

1. Державний службовець, який вірить в те, що від нього чи неї вимагають діяти незаконним, неналежним, чи неетичним чином, в тому числі неефективно, або іншим чином, що суперечить цьому Кодексу, повинен повідомити про це, відповідно до закону.

2. Державний службовець повинен, відповідно до закону, повідомити відповідні органи якщо йому чи їй стає відомо про порушення цього Кодексу іншими державними службовцями.

3. Державний службовець, який повідомив про вказане вище відповідно до закону і вважає, що відповідь не задовольняє його чи її сподівання може повідомити про це у письмовому вигляді керівнику державної служби.

4. Якщо питання не може бути вирішено відповідно до процедур та скарг передбачених в законодавстві про державну службу, таким чином, задовольняє його чи її сподівання, державний службовець повинен виконувати надані йому чи їй законні розпорядження.

5. Державний службовець повинен повідомляти компетентним органам щодо будь-якого доказу, повідомлення, підозри про неправомірну чи злочинну поведінку щодо державної служби, що стали йому чи їй відомі під час чи у зв'язку з його чи її працевлаштуванням. Розслідування повідомлених фактів повинно здійснюватись компетентними органами.

5. Державна влада повинна забезпечити, щоб не було нанесено шкоди державному службовцю, який добросовісно повідомив про будь-який з перелічених вище підстав.

Стаття 13. Конфлікт інтересів

1. Конфлікт інтересів виникає у ситуації, коли державний службовець має особистий інтерес, який впливає, або може впливати на безсторонність та об'єктивність виконання його чи її службових обов'язків.

2. Особистий інтерес державного службовця включає будь-які переваги для нього чи неї, його чи її сім'ї, близьких родичів, друзів або особи чи організацій, з якими він чи вона має або мали бізнесові чи політичні стосунки. Це також включає будь-які фінансові чи цивільні зобов'язання, в такому ж відношенні.

3. Оскільки державний службовець часто є єдиною особою, яка знає чи він чи вона перебуває у такій ситуації, державний службовець особисто зобов'язаний:

- попереджувати будь-які реальні чи потенційні конфлікти інтересів;
- вживати кроків для уникнення таких конфліктів;
- повідомляти свого керівника про такий конфлікт, як тільки йому чи їй стало відомо про нього;
- виконувати будь-яке остаточне рішення щодо його чи її відмови або відсторонення від переваг, які отримані внаслідок конфлікту.

4. В кожному випадку коли це вимагається державний службовець зобов'язаний повідомляти чи він чи вона має конфлікт інтересів.

5. Будь-який конфлікт інтересів, про який повідомив кандидат на зайняття посади державного службовця, або на нову посаду в системі державної служби повинен бути вирішений до моменту призначення.

Стаття 14. Повідомлення про інтереси

Державний службовець, який займає посаду, на якій його чи її посадові обов'язки можуть вплинути на його чи її особисті чи персональні інтереси,

цілком законно зобов'язаний повідомляти після свого призначення з певною періодичністю про це а також про кожний випадок коли відбуваються будь-які зміни щодо суті та величини цих інтересів.

Стаття 15. Несумісні інтереси

1. Державний службовець не повинен брати участь у будь-яких діях чи угодах чи займати будь-яку посади чи здійснювати функцію на платній чи безоплатній основі, яка є несумісною з або перешкоджає у належному виконанні його чи її обов'язків державного службовця. Якщо існує ситуація де нечітко зрозуміло, яка діяльність є сумісною, він чи вона повинні звернутись за порадою до свого керівника.

2. Виходячи з положень законодавства державний службовець повинен бути зобов'язаним повідомляти або отримувати дозвіл від свого керівника для того, щоб здійснювати певну діяльність, на платній чи безоплатній основі чи займати певні посади чи виконувати функції поза своїми основними посадовими обов'язками.

3. Державний службовець повинен виконувати законну вимогу щодо інформування про своє членство чи належність до організації, якщо таке може перешкоджати йому чи її належним чином виконувати свої посадові обов'язки.

Стаття 16. Політична і громадська діяльність

1. Маючи право на повагу до своїх фундаментальних і конституційних прав, державний службовець повинен забезпечувати, щоб жодна його чи її політична активність чи участь у політичних дебатах не підривала довіру громадськості і його чи її працедавців в його чи її можливості виконувати свої повноваження безсторонньо і віддано.

2. Під час виконання своїх обов'язків, державний службовець не повинен допускати щоб його чи її використовували у підпільних політичних цілях.

3. Державний службовець повинен дотримувати всіх обмежень щодо політичної діяльності законно встановлених щодо певних категорій державних службовців через становище, що вони займають, або природу їх обов'язків.

Стаття 17. Захист приватного життя державного службовця

Повинні бути вжиті всі необхідні заходи щоб забезпечити повагу до приватного життя державного службовця; відповідно повідомлення зроблені

у відповідності з цим Кодексом повинні залишатись конфіденційно, крім випадків, якщо інше встановлено законом.

Стаття 18. Дарунки

1. Державний службовець не повинен вимагати чи приймати дарунки, послуги, гостинність, або будь-які інші переваги для себе чи своєї сім'ї, близьких родичів і друзів, або осіб чи організацій, з якими він чи вона має чи мав бізнесові чи політичні стосунки, що може вплинути чи уможливити вплив на безсторонність, з якою він чи вона виконують свої обов'язки, або може бути чи виглядає як нагорода, що стосується його чи її повноважень. Це не стосується традиційної гостинності та незначних дарунків.

2. Якщо державний службовець сумнівається щодо того, чи він чи вона може прийняти дарунок чи гостинність, він чи вона повинні звернутись за порадою до свого керівника.

Стаття 19. Реакція на неприйнятні пропозиції

Якщо державному службовцю пропонують неналежну перевагу він чи вона повинні вжити наступних заходів, щоб захистити себе:

- відмовитись від переваги; не має потреби приймати її для використання як доказ;
- спробувати ідентифікувати особу, що зробила пропозицію;
- уникати тривалих контактів, але знання про причини пропозиції можуть бути корисні під час доказування;
- якщо неможливо відмовитись від подарунка або повернути його, особі, що його надала, він повинен бути збереженим, але протягом як можна коротшого періоду часу;
- отримати свідків, якщо це можливо, таких як колеги, що працюють поряд;
- приготувати як можна швидше письмову доповідну щодо спроби, бажано у офіційному блокноті;
- повідомити про спробу як можна швидше своєму керівнику або безпосередньо правоохоронним органам;
- продовжувати працювати нормально, особливо щодо справ, які мають стосунок до зробленої пропозиції.

Стаття 20. Піддатливість впливу оточуючих

Державний службовець не повинен дозволити собі опинитись або бути під загрозою перебування у ситуації, коли він чи вона зобов'язаний повернути послугу якійсь особі чи органу. Він чи вона також не повинні поводити себе під час виконання службових обов'язків чи в приватному житті таким чином, щоб піддаватись негативному впливу оточуючих.

Стаття 21. Зловживання службовим становищем

1. Державний службовець не повинен робити жодних пропозиції або надавати якісь переваги у зв'язку з зайняттям посади державного службовця, крім тих, що дозволені законом.

2. Державний службовець не повинен намагатись вплинути з особистих мотивів на жодну особу чи орган, в тому числі інших державних службовців, шляхом використання службового становища або шляхом пропонування їм персональних переваг.

Стаття 22. Інформація, що є в наявності у державних органів

1. Беручи до уваги систему встановлену національним законодавством щодо доступу до інформації, яка є у наявності в державних органів, державний службовець повинен надавати інформацію, відповідно до правил та вимог, встановлений органом де він чи вона працює.

2. Державний службовець повинен вжити належні заходи щоб захистити безпеку і конфіденційність інформації, за яку він чи вона відповідає, або про яку йому чи їй стало відомо.

3. Державний службовець не повинен намагатись отримати доступ до неналежної йому чи їй інформації. Державний службовець не повинен використовувати неналежним чином інформацію, яку він чи вона отримав під час або у зв'язку з роботою.

4. В той же час, державний службовець має обов'язок не приховувати офіційну інформацію, яка повинна бути відповідно розкрита та має обов'язок повідомити, якщо він чи вона знає або має підстави підозрювати, що така інформація є фальшивою чи такою, що вводить в оману.

Стаття 23. Державні і офіційні ресурси

Під час виконання своїх дискреційних повноважень, державний службовець повинен забезпечити, щоб як людські ресурси, так і державна власність, приміщення, послуги і фінансові ресурси, які йому чи їй довірені використовувались ефективно, раціонально і економно. Вони не повинні

використовуватись для приватних цілей, крім випадків, коли дозвіл надано офіційно.

Стаття 24. Перевірка чесності

1. Державні службовці, до повноважень яких належить прийом на роботу, підвищення та призначення повинні забезпечити, щоб відповідні перевірки чесності кандидатів здійснювались відповідно до вимог закону.

2. Якщо в результаті такої перевірки він чи вона непевні, як діяти надалі, він чи вона повинні звернутись за відповідною порадою.

Стаття 25. Відповідальність керівника

1. Державний службовець, який здійснює контроль або керівництво іншими державними службовцями повинен робити це відповідно до політики та завдань державного органу, для якого він чи вона працює. Він чи вона повинен відповідати за дії та помилки його чи її працівників, які не відповідають цій політиці або завданням, якщо він чи вона не вжив відповідних кроків, які вимагаються від особи на його чи її посаді, щоб запобігти таким діям чи помилкам.

2. Державний службовець, який здійснює контроль або керівництво іншими державними службовцями повинен вживати доцільні заходи для попередження корупції серед його чи її працівників щодо його чи її служби. Ці заходи можуть включати заохочення та впровадження правил і інструкцій, забезпечення належного навчання та тренінгів, уважність до ознак фінансових та інших проблем його чи її працівників, і виступати прикладом правильності та чесності.

Стаття 26. Припинення державної служби

1. Державний службовець не повинен використовувати неналежні переваги своєї посади для того, щоб отримати можливість працевлаштування поза державною службою.

2. Державний службовець не повинен допустити, щоб перспективи іншого працевлаштування створювали для нього/неї реальний, потенційний або можливий конфлікт інтересів. Він чи вона повинні негайно повідомити свого керівника про кожну конкретну пропозицію працевлаштування, яка може створити конфлікт інтересів. Він чи вона повинні також повідомляти свого керівника про прийняття будь-якої пропозиції про працевлаштування.

3. Відповідно до закону, протягом відповідного періоду часу, колишній державний службовець не повинен діяти щодо жодної особи чи органу щодо будь-якого питання в якому він чи вона діяли або радили під час державної служби і яке може призвести до якоїсь конкретної переваги для цієї особи чи органу.

4. Колишній державний службовець не повинен використовувати або розголошувати конфіденційну інформацію довірену йому як державному службовцю, за винятком випадків, коли це законно дозволено робити це.

5. Державний службовець повинен дотримуватись законних правил що його стосуються щодо прийняття призначень після звільнення з державної служби.

Стаття 27. Ставлення до колишніх державних службовців

Державний службовець не повинен надавати привілейованого ставлення або полегшеного доступу до державної служби колишнім державним службовцям.

Стаття 28. Дотримання цього Кодексу і санкції

1. Цей Кодекс видається в межах повноважень міністра чи голови державної служби. Державний службовець має обов'язок поводитись відповідно до цього Кодексу, ознайомлюватись з його положеннями і будь-якими змінами. Він чи вона повинні звертатись за порадою до відповідного джерела, у випадку коли він/вона не впевнені як діяти.

2. Відповідно до статті 2, параграфу 2, положення цього Кодексу є частиною умов працевлаштування на державну службу. Наслідком його порушення може бути застосування дисциплінарної відповідальності.

3. Державний службовець, який обговорює умови свого працевлаштування повинен включити до них положення щодо дії цього Кодексу, який повинен дотримуватись й бути частиною цих умов.

4. Державний службовець який здійснює контроль чи керівництво іншими державними службовцями повинен слідкувати, за тим, щоб вони дотримувались його Кодексу і застосовувати відповідні дисциплінарні заходи у випадку його порушення.

5. Державна влада буде регулярно переглядати положення цього Кодексу.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА до Рекомендації № R (2000) 10

Вступ

1. Рада Європи надзвичайно зацікавлена в міжнародній боротьбі з корупцією через очевидну загрозу, яку корупція становить для засадничих принципів, за які виступає ця організація: верховенство права, стабільність демократичних інституцій, права людини та економічний і соціальний прогрес. Корупція також добре підходить для міжнародної співпраці: це проблема, яка є в багатьох, якщо не всіх, країнах-членах та часто містить транснаціональні елементи. Проте, специфічність Ради Європи полягає у її міждисциплінарному підході, який означає, що вона протидіє корупції з кримінальної, цивільної та адміністративної точки зору.

2. На Конференції міністрів юстиції на Мальті в 1994 році Рада Європи започаткувала свою ініціативу протидії корупції. Міністри вирішили, що корупція є серйозною загрозою для демократії, верховенства права та прав людини, і що Рада Європи, як головна європейська інституція, що захищає ці фундаментальні цінності, має протистояти цій загрозі.

3. Резолюція, прийнята на цій Конференції підтвердила потребу в міждисциплінарному підході та рекомендувала утворити Міждисциплінарну групу з протидії корупції, завданням якої є вивчення заходів, що можуть бути включені в програму дій на міжнародному рівні, та можливості розробити модельні закони чи кодекси поведінки, включаючи міжнародні конвенції, з цього питання. Також підкреслювалась важливість розробки механізму подальшого контролю за впровадженням зобов'язань, що містяться в цих документах.

4. В світлі цих рекомендацій Комітет міністрів у вересні 1994 року погодився утворити Міждисциплінарну групу з протидії корупції (МГК) під спільною відповідальністю Європейського комітету з кримінальних проблем (CDPC) та Європейського комітету з питань правового співробітництва (CDCJ) та закликав її вивчити, які заходи було б доцільно включити в програму дій на міжнародному рівні з протидії корупції, розробити пропозиції щодо пріоритетів та робочих структур, враховуючи роботу інших міжнародних організацій, та вивчити можливість розробки модельних законів чи кодексів поведінки у обраних сферах, включаючи розробку міжнародної

конвенції з цього питання та механізму подальшого контролю за впровадженням зобов'язань, що містяться в цих документах. МГК почала діяти в березні 1995 року.

5. Програма дій по боротьбі з корупцією (РАС), підготована МГК протягом 1995 року та прийнята Комітетом Міністрів наприкінці 1996, є масштабним документом, який намагається охопити всі аспекти міжнародної боротьби проти цього явища. Він визначає сфери, в яких необхідно застосувати дії, та надає низку заходів, які треба вживати для реалізації глобального, міждисциплінарного та комплексного підходу до подолання корупції. Комітет Міністрів уповноважив МГК виконати цю програму до кінця 2000 року.

6. На своїй 21 Конференції (Прага, 1997 рік), Європейські міністри юстиції прийняли Резолюцію № 1 щодо зв'язків між корупцією та організованою злочинністю. Міністри наголосили, що корупція є серйозною загрозою для верховенства права, демократії та прав людини, рівності та соціальної справедливості, перешкоджає економічному розвитку і створює небезпеку для стабільності демократичних інституцій та моральних основ суспільства. Далі вони підкреслили, що успішна стратегія протидії корупції та організованої злочинності вимагає від Держав міцних зобов'язань щодо поєднання зусиль, обміну досвідом та спільних дій. Європейські міністри юстиції особливо рекомендували прискорити реалізацію Програми дій по боротьбі з корупцією та продовжити роботу над розробкою модельного кодексу поведінки для державних службовців.

7. 10 і 11 жовтня 1997 року в Страсбурзі проходила друга зустріч керівників держав і урядів країн-членів Ради Європи. Керівники держав і урядів, з метою пошуку спільних відповідей на проблеми, що виникають через корупцію по всій Європі, та розвитку співпраці між країнами-членами ради Європи в боротьбі проти корупції, уповноважили, між іншим, Комітет міністрів забезпечити швидке завершення розробки міжнародних документів, у відповідності до Програми дій по боротьбі з корупцією Ради Європи.

8. На 101 сесії, що проводилась 6 листопада 1997 року, Комітет Міністрів прийняв Резолюцію (97) 24 щодо 20 Керівних принципів у боротьбі з корупцією. Принцип 10 конкретно встановлює, що держави мають "забезпечити, щоб правила та обов'язки державних службовців враховували вимоги боротьби з корупцією та забезпечували прийнятні та ефективні дисциплі-

нарні заходи; та сприяти подальшій деталізації поведінки, очікуваної від державних службовців відповідними засобами, такими, як кодекс поведінки”.

9. В результаті, після прийняття Конвенції про корупцію у світі кримінального права (Серія Європейських договорів, № 173), Резолюцій (98) 7 і (99) 5, що уповноважують і відповідно затверджують Угоду про утворення Групи держав проти корупції (GRECO) та Конвенції про цивільно-правову відповідальність за корупцію (Серія Європейських договорів, № 174), Рада Європи прийняла рекомендацію, яка заохочує уряди держав-членів сприяти, відповідно до національного законодавства та принципів державного управління, прийняттю національних кодексів поведінки для державних службовців, базуючись на Модельному кодексі поведінки для державних службовців, який є додатком до цієї рекомендації.

Підготовча робота

10. В січні 1996 року Комітет міністрів на 554 зустрічі заступників міністрів запропонував МГК розробити проект [Європейського] Кодексу поведінки для державних службовців.

11. Проте, в процесі підготовки цього тексту, МГК погодилась видалити термін “Європейський” з назви Модельного кодексу з метою визнання внеску держав, які не є членами, у впровадження Програми дій по боротьбі з корупцією та врахування того факту, що деякі неєвропейські держави можуть бажати отримати стимул з цього кодексу.

12. Робоча група МГК з адміністративного та конституційного права (GMCA) зустрічалась 6 разів з 1997 по 1999 роки для розгляду та завершення проекту рекомендації Комітету Міністрів, включивши у додаток модельний кодекс поведінки. МГК вивчила цей текст на своїй 18 зустрічі (Страсбург, 8-10 вересня 1999 року), затвердила його в другому читанні на 19 зустрічі (Страсбург, 8-10 грудня 1999 року) та подала на розгляд до Європейського комітету з питань правового співробітництва (CDCJ). МГК врахувала думку Комітету CDCJ та затвердила проект рекомендації на 20 пленарній зустрічі (Страсбург, 11–13 квітня 2000 року). Комітет Міністрів Ради Європи прийняв Рекомендацію на 106 сесії (Страсбург, 11 травня 2000 року) та санкціонував публікацію пояснювального звіту.

Загальна інформація про Кодекси поведінки для державної служби

Контекст

13. Успішна стратегія боротьби з корупцією має бути глобальною та підтримуватись всіма зацікавленими сторонами, особливо тими, що мають найвищу відповідальність. Вона має базуватись на попередженні, освіті та застосуванні. Ці елементи є необхідними, однаково важливими та взаємодоповнюючими. В цьому контексті кодекси поведінки грають роль в усіх трьох елементах стратегії. Їх основний внесок – освітній та превентивний, але вони також мають аспекти правозастосування. Вони можуть бути ефективними у зміні етичного клімату як в державному, так і в приватному секторі.

Загальні міркування

14. В обговоренні стосовно корупції протягом останніх років прийняття та впровадження кодексів поведінки вважалось надзвичайно важливим. Проте, добровільне регулювання поведінки за допомогою кодексів поведінки не може замінити правових норм та зовнішнього контролю (з боку влади та аудиторів). Корупція, фактично, може відбуватись незважаючи на підписання кодексу поведінки. Відповідно, громадськість іноді підозрює, що компанії використовують разрекламовані кодекси поведінки в основному в цілях маркетингу. Тому, ефективне впровадження кодексу є надзвичайно важливим.

15. Кодекси поведінки мають багато назв та цілей. Вони можуть, наприклад, називатись “кодекси етики” чи “кодекси ділової практики”, або вони можуть приймати форму адміністративних інструкцій. Зазвичай кодекси поведінки описують керівні настанови, що зобов’язують працівників діяти в певний спосіб, а кодекси практики часто адресовані клієнтам, а не членам організації, для яких розроблений кодекс. Кодекси практики викладають не стандарти, яких повинні дотримуватись працівники, а стандарти, на які можуть розраховувати клієнти.

16. Тут використовується загальний термін “кодекс поведінки”, хоча треба наголосити, що іноді потрібно робити певні розрізнення в залежності від цілей кодексу. Наприклад, кодекс корпоративної практики може бути розроблений для того, щоб надати працівникам детальні рекомендації, як діяти в певних ситуаціях, пов’язаних з роботою. Такий кодекс може мати зовсім інший характер за звичайний кодекс поведінки.

17. Кодекси можуть прийматись з різними цілями та для різних категорій державних осіб, таких як державні службовці, судді, прокурори, бізнесмени, аудитори, представники інших професій, а також публічно обрані особи та члени уряду, як на національному, так і на місцевому рівні.

18. Кодекси поведінки, які стосуються питань корупції, можуть бути дуже детальними. Наприклад, в одній з держав-членів можна знайти приклади, коли кодекси торкаються таких питань, як приймання квітів чи коробки цукерок, та зазначають точну вартість подарунків, які дозволено приймати.

19. Правова основа для прийняття кодексів може різнитись. Деякі приймають на основі законодавства, а деякі – на добровільній основі. Деякі кодекси поведінки мають статус напівдержавного документу, хоча й розробляються приватними закладами. Приклад можна знайти в банківській сфері, де був розроблений кодекс належного виконання. Інші подібні кодекси були розроблені для бухгалтерів та юристів. Більшість кодексів розробляються для захисту інтересів компанії чи професії, але деякі можуть розроблятися з метою введення чистих практик в усю галузь виробництва. Приклади можна знайти там, де асоціації працедавців чи великі компанії в окремих секторах зобов'язуються утримуватись від корупційних практик.

20. Стосовно як державних службовців, так і ділової спільноти, кодекс може розглядатись, як частина договору про найом та може у таких випадках підписуватись працівником. Після цього порушення кодексу розглядається як порушення контракту працівника. З іншого боку, кодекси для окремих професій та кодекси для публічно обраних осіб чи членів уряду можуть мати різний характер: порушення не призводить до порушення контракту, але може призвести до застосування дисциплінарних процедур.

21. Кодекси можуть застосовуватись тільки до діючої служби та складати частину контракту на працевлаштування, але деякі кодекси можуть містити положення, що застосовуються, коли працівник чи обраний представник залишає роботу або посаду. Такі кодекси можуть, наприклад, містити положення, які не дозволяють особі обіймати посаду в компанії, з якою мав справу на попередній посаді (“pantouflage”). Такі положення можуть застосовуватись як в кодексах для державних службовців, так і для політиків.

22. Санкції за невиконання кодексів також можуть різнитись від адміністративних санкцій, таких як догана, до звільнення та інших дисциплінарних заходів. Деякі кодекси можуть не передбачати жодних санкцій, а просто

роботи посилення на правопорушення пов'язані з корупцією в існуючих кримінальних кодексах. Значною мірою ефективність кодексу може залежати від санкцій, що в ньому передбачаються. Спектр дисциплінарних заходів, звичайно, ширше спектру заходів за кримінальним законом. Для певних категорій осіб, наприклад членів Парламенту чи уряду, застосовуються спеціальні типи санкцій. Кодекси можуть використовуватися при прийнятті адміністративних, цивільних та кримінальних рішень в якості довідкового документу, зокрема, для оцінки того, що може бути справедливим чи прийнятним в певній ситуації.

23. Для того, щоб кодекс поведінки був прийнятий та виконувався тими, хто зобов'язані його виконувати, з ними варто консультиватися в процесі його підготовки.

24. Модельний кодекс поведінки для державних службовців може бути дуже корисним у боротьбі проти корупції, зокрема в країнах нової демократії Центральної та Східної Європи. Кодекси поведінки для інших категорій осіб, таких як члени уряду чи публічно обрані особи, можуть бути важливими для встановлення мінімальних стандартів етики.

Державні службовці

25. Враховуючи різноманітність завдань, які виконує сучасна державна влада, з працівниками різного походження та з неоднорідних соціальних груп, потреба систематизувати правила поведінки є більшою, ніж в минулому, коли більш однорідний персонал здійснював подібну діяльність та поділяв подібні цінності.

26. Розглядаючи кодекси поведінки, треба враховувати окремі статuti державної служби, зокрема, коли кодекси треба використовувати, крім іншого, як засоби протидії корупції. Державна служба вимагає від державних службовців чесності. Вони не тільки знаходяться на службі уряду, у вузькому сенсі, але в загальному сенсі повинні виконувати свої обов'язки, як службу суспільству. Таким чином, обов'язки державного службовця в певній мірі різняться від обов'язків працівника приватного сектору.

27. Окрему увагу треба приділяти вищим щаблям державної влади та членам уряду, які в той же час можуть бути публічно обраними особами. Для цих категорій можуть вимагатись спеціальні правила.

28. Проте, треба зазначити, що кодекс поведінки не може підмінити законодавства щодо статусу державних службовців.

Обрані представники

29. Обрані представники зазвичай підзвітні своєму електорату та/або своєї партії. В той же час суспільний інтерес вимагає від них підзвітності, прозорості та чесності. Традиція грає велику роль в розвитку ситуації в державах-членах. В контексті протидії корупції особливу увагу потрібно приділяти питанням імунітету, стосунків з партією, санкцій та конфлікту інтересів, а зміни в залежності від існуючої ситуації вимагають уважного ставлення.

Інші особи

30. Кодекси поведінки відрізняються в залежності від того, на яку категорію осіб вони розраховані. Цілі кодексів для суддів чи прокурорів відрізняються від цілей, розроблених для аудиторів чи приватного бізнесу. Оскільки різняться цілі та правова ситуація, різняться санкції, що можуть застосовуватись в конкретних випадках.

Мета

31. Кодекси поведінки мають містити чіткі та конкретні керівні принципи поведінки, на яку організація очікує від своїх членів, та цінності, які вона захищає.

32. Мета кодексу поведінки є потрійною:

- це формулювання етичного клімату, що існує на державній службі;
- він розтлумачує стандарти етичної поведінки, що вимагаються від державних службовців;
- він інформує громадськість, якої поведінки й ставлення очікувати від державних службовців при спілкуванні з ними.

33. Він є як державним документом, так і основною ідеєю, яку треба донести до кожного державного службовця. Не можна припускати, що державний службовець знатиме, яких стандартів поведінки очікують від нього чи неї, якщо йому чи їй ніколи про це не казали. Сподівання на неписані процеси засвоєння стандартів в робочому середовищі є безсистемним та недостатнім. Якщо державного службовця потрібно притягнути до відповіді

дальності, необхідно, щоб він був поінформований, чого від нього очікувалось та щоб він розумів, як його поведінка відрізнялась від цих очікувань. Чітке, коротке та доступне письмове описання стандартів, за якими повинна проходити його робота, є основною вимогою.

Ознаки

34. Модельний кодекс повинен бути можливим для адаптування, з модифікацією чи без, для більшості державних службовців. Його положення повинні визначати керівні принципи та, в той же час, надавати конкретні поради для використання в конкретних ситуаціях. В якості моделі для загального застосування він не може надавати детальне керівництво, необхідне для певних категорій службовців чи працівників, функції та професії яких вимагають спеціальних правил.

Зміст

35. Кодекси поведінки не повинні обмежуватись протидією корупції. Вони повинні йти далі та просувати високі стандарти етичної поведінки. Вони повинні встановлювати загальні принципи, що охоплюють законність, старанність, ефективність та економію, прозорість, конфіденційність та поводження з інформацією, персональну відповідальність та незалежні судження, справедливе ставлення та чесність, а також професійне навчання.

36. Ці керівні принципи також можуть бути поділені на положення, що стосуються особистої чесності, та такі, що стосуються управлінської відповідальності за підтримку чесності в державній службі чи компанії, такі як розробка та впровадження відповідних систем дії, забезпечення того, щоб підлеглі були проінформовані та знали про свої обов'язки, застосовуючи системи контролю та підзвітності, належні процедури відбору, впроваджуючи кодекс поведінки та підтримуючи дисципліну.

Застосування

37. До кого застосовується кодекс? Чи повинен кодекс, призначений для загальних державних службовців застосовуватись до міністрів уряду, суддів чи публічно обраних осіб? Чи повинен кодекс також застосовуватись до тимчасових працівників (наприклад, найнятих з приватного сектору), чи

агентів чи консультантів? До якої міри може та має кодекс продовжувати застосовуватись до тих, хто залишили організацію? Це питання, які треба вирішувати при пропонуванні кодексу для будь-яких організацій.

38. Загального кодексу може бути недостатньо для тих, хто виконують певні типи робіт чи мають певні професії. Можуть бути необхідні додаткові положення чи додатковий наголос чи навіть окремі, спеціальні кодекси. “Кодекс керівництва”, прийнятий в деяких країнах, є прикладом спеціального кодексу, який застосовується до обмеженої кількості осіб на державній службі.

Підготовка та оприлюднення

39. В процесі підготовки кодексу надзвичайно важливо консультуватись з тими, до кого цей кодекс застосовуватиметься, оскільки його мають прийняти ті, кому треба буде проводити своє життя згідно з цими принципами. Він має бути прагматичним та практичним, щоб сприяти виконанню та дозволити тим, кого він стосується, виконувати свої обов’язки. Кодекс повинен керувати етичними питанням, з якими державні службовці будуть стикатись кожен день.

40. Кожному члену персоналу потрібно не тільки отримати свою копію, кожному та кожній потрібно дати практичні інструкції щодо положень та того, як їх виконувати. Кожен та кожна повинні розуміти важливість виконання та наслідки невиконання.

Впровадження

41. Обов’язком керівництва є забезпечити, щоб практики організації відповідали кодексу, щоб не було суперечок між стандартами, які вимагаються від персоналу, та цілями, яких вони повинні досягати.

42. Також до відповідальності кожного державного службовця, який здійснює контроль або керівництво іншими державними службовцями, входить забезпечення того, щоб їхні підлеглі, за яких вони несуть відповідальність, були постійно свідомі щодо стандартів, викладених в кодексі, та на практиці проводили роботу у відповідності до них.

Правозастосування

43. За навмисне невиконання стандартів треба застосовувати належні дисциплінарні дії. При виборі належної дисциплінарної санкції керівництво повинно враховувати, чи є порушення результатом несвідомості або навмисних неправильних дій на власну користь, яких керівництво не схвалює, або результатом неправильних дій, зроблених через помилкову думку, що організація від цього виграє.

Зв'язок з законодавством

44. Законодавство оформлює кодекс та надає підставу для введення кодексу в дію, а кодекс, в свою чергу, формулює правила поведінки, які управляють робочим життям тих, для кого він призначений. Кодекси поведінки повинні відображати мінімальні стандарти кримінального права, що стосуються нечесності та корупції. Більш того, завжди повинен бути зв'язок між кодексами поведінки та законами й постановами, що стосуються дисциплінарних заходів.

Рекомендація Комітету Міністрів щодо кодексів поведінки державних службовців

Рекомендація

45. Рекомендація Комітету Міністрів роз'яснює, що рекомендоване прийняття кодексів поведінки для державних службовців повинно виходити з положень національного законодавства та національних принципів державної влади. Рекомендуючи, щоб такі кодекси базувались на Модельному Кодексі поведінки, що додається, рекомендація також пояснює, що модельний кодекс треба адаптувати, щоб він відповідав обставинам конкретної державної служби.

46. Рекомендація уповноважує Групу держав проти корупції (ГРЕКО) відслідковувати впровадження рекомендації.

Модельний кодекс поведінки державних службовців

Структура

47. Модельний кодекс структурований таким чином, що він формулює декілька загальних принципів перед тим, як викласти більш конкретні наста-

нови. Він починається з положень про застосування та тлумачення, визначає завдання кодексу та викладає загальні принципи. Потім він викладає такі специфічні питання: звітування про порушення кодексу, конфлікт інтересів, повідомлення про інтереси, несумісні інтереси, політична і громадська діяльність, захист приватності державного службовця, подарунки, реакція на неприйнятні пропозиції, піддатливість впливу оточуючих, зловживання службовим становищем, інформація, що є в наявності у державних органів, державні й офіційні ресурси, перевірка чесності, відповідальність керівника, припинення державної служби, ставлення до колишніх державних службовців та, на останнє, дотримання кодексу і санкції.

Стиль

48. Цей кодекс пропонує керівні принципи. Він адресований державним службовцям та представникам громадськості. Він призначений для того, щоб до нього регулярно звертались і читали. Тому, він розроблений не в стилі закону чи постанови. Він швидше пропонує практичні поради та пояснення для читачів, які не обов'язково навчені чи юридично підготовані. Він, тим не менш, намагається бути помірно чітким, оскільки порушення його положень може призвести до застосування дисциплінарних засобів.

Положення

49. Приймаючи положення кодексу, державі може знадобитись адаптувати ці положення, щоб вони відповідали конкретним вимогам до державної служби.

Тлумачення і застосування

Стаття 1

50. Ця стаття наголошує, що кодекс застосовується до всіх державних службовців, та визначає “державного службовця” як особу, працевлаштовану державою.

51. Термін “державний службовець” трактується широко. Проте, положення цієї статті та кодексу в цілому не поширюються на виконання приватних функцій чи послуг, незалежно від того, чи здійснюються вони державними службовцями чи ні. Так, приватні особи, що оплачуються за державний кошт, в нього не включаються, але передбачається, що кодекс повинен поширюватись на осіб, працевлаштованих приватними організаці-

ями, які надають послуги публічного характеру, таких як, в деяких країнах, нотаріуси, державні реєстратори тощо. Держави самі мають вирішити, що відноситься до терміну “державна влада”.

52. У відповідності до параграфу 4, положення Модельного кодексу не поширюються на публічно обраних осіб, членів уряду і осіб, що займають посади суддів, в залежності від характеру обов’язків, що вони виконують.

53. МГК вважала за необхідне зробити чітке розрізнення між державними службовцями, які виконують функції в рамках державної служби чи приватного сектору, з одного боку, та міністрами й публічно обраними особами, які є політичними фігурами, підзвітними парламенту та, в результаті, виборцям. Так, наприклад, до них не застосовується принцип політичної нейтральності, викладений в параграфі 2 Статті 4.

54. Так саме, з цього кодексу виключаються судді. В деяких країнах прокурори, в зв’язку з характером обов’язків, які вони виконують, можуть також вважатись судовими службовцями. Насправді, принцип юридичної незалежності є несумісним з деякими принципами, встановленими в цьому кодексі, як, наприклад, принцип підзвітності безпосередньому керівнику, зазначений в Статті 10.

55. Незважаючи на виключення цих категорій осіб із застосування кодексу, державам бажано прийняти етичні стандарти, прийнятні для функцій, які вони виконують. Зважаючи на це, держави можуть почерпнути ідеї з цього кодексу.

56. Більш того, держави можуть вирішити застосувати чи адаптувати положення цього Кодексу в цілому чи частково для інших категорій осіб, не зазначених в Статті 1.

Стаття 2

57. Цей Кодекс застосовується до державного службовця з моменту, коли він або вона ознайомлені з його положеннями та свідчать, що були з ними ознайомлені.

58. Застосування цього положення треба адаптувати у випадку, коли державна служба базується кар’єрній системі, коли умови державної служби управляються статутом про державну службу, якщо кодекс вводиться компетентними органом (відповідальним за державних службовців), наприклад, Міністром державної служби чи Міністром внутрішніх справ, і кодекс,

таким чином, є невід'ємною частиною правил, що застосовуються до державних службовців.

Завдання Кодексу

Стаття 3

59. Ця стаття визначає цілі цього кодексу, тобто: визначення стандартів честі та поведінки, надання допомоги державним службовцям у дотримванні цих стандартів і інформування громадськості про те, на яку поведінку державних службовців вона може сподіватись.

60. Враховуючи, що державна влада відіграє важливу роль в демократичних суспільствах, що державні службовці є її ключовим елементом, та оскільки корупція підриває довіру громадян до влади, кодекс призначений для ліквідування будь-якої неоднозначності щодо загального ставлення влади до корупції та чіткого визначення того, що очікується від всіх працівників.

61. Кодекс поведінки заповнює прогалину між, з одного боку, абстрактними законодавчими положеннями щодо принципів поведінки та, з іншого боку, потребою у керівництві у численних складних ситуаціях щоденної роботи працівника. Він намагається усунути неоднозначності, пропонуючи або інструкції прямого застосування щодо того, як діяти в конкретній ситуації або вказівки, де і як отримати такі інструкції. Кодекс може запропонувати конкретні інструкції в ситуаціях, коли працівник відчуває, що може виникнути конфлікт інтересів.

62. Крім того, Кодекс сприяє більшій прозорості функціонування державної влади, чітко інформуючи громадян, на яку поведінку державних службовців вони мають право очікувати.

Загальні принципи

Статті 4 – 11

63. Ці статті викладають загальні зобов'язання державних службовців діяти законно, слухняно, етично та лояльно. Він чи вона повинен бути чесним, безстороннім, свідомим, порядним та справедливим та діяти політично нейтрально, виключно в інтересах суспільства та з повагою до всіх, з ким контактує.

64. Він чи вона не повинні допускати, щоб його чи її приватні інтереси впливали чи могли вплинути на виконання обов'язків на своїй державній посаді, а також не повинен отримувати неналежної переваги від цієї посади. Термін “приватний інтерес” тлумачиться в Статті 13. Держава сама визначає термін “неналежна перевага”. Проте, його треба розуміти в широкому сенсі, як такий, що включає не тільки переваги, запропоновані чи надані державному службовцю, але також уникнення складнощів чи навантажень, накладених на нього чи неї. Неналежні переваги зазвичай мають економічний характер, але можуть бути також нематеріальними.

65. Для цілей Статті 8 важливо, що державний службовець чи третя особа, наприклад родич, не повинні опинитись на кращій посаді чи отримати цю перевагу. Прикладами неналежної переваги є гроші, свята, позики, їжа та пиття, питання, що вирішується швидше за інші чи кращі кар'єрні перспективи.

66. Поведінка державного службовця має підвищувати довіру громадськості до державної влади, і він чи вона повинні бути підзвітними за свою поведінку. Так, Стаття 6 забороняє державному службовцю діяти легковажно, на шкоду інтересам будь-якої особи, групи осіб або органу. В процесі обговорень МГК вивчав, чи повинна ця Стаття також забороняти дії на користь будь-якої особи, групи або органу без будь-яких переваг для державного службовця чи майбутньої шкоди для третьої сторони. Проте, з точки зору принципів безсторонності та законності, зазначених відповідно в Статтях 5 і 7, МГК не вважав необхідним спеціально включати таку заборону.

67. Його чи її поводження з інформацією повинно поважати як право на офіційну інформацію, так і необхідність належної конфіденційності. Термін “необхідна конфіденційність” треба розуміти в гнучкій спосіб, дозволяючи адаптацію до контексту кожної Держави-члена, та з точки зору правових норм стосовно використання конфіденційної інформації. Прозорість є ключовим елементом в боротьбі проти корупції. Принцип, що міститься в Статті 11, не передбачає безпідставного обмеження доступу громадськості до офіційних документів.

Звітування

Стаття 12

68. Ця стаття вимагає від державного службовця, відповідно до закону, повідомити, якщо він чи вона вірить, що від нього чи від неї вимагають діяти всупереч цьому кодексу.

69. Якщо, повідомивши про вказане вище відповідно до закону, він чи вона не задоволені відповіддю, він чи вона може повідомити про це у письмовому вигляді відповідному керівнику державної служби, а саме особі, безпосередньо відповідальній за державну службу. Це, безперечно, буде різнитись від країни до країни, наприклад, Міністру державної служби чи Міністру внутрішніх справ. Якщо справа розглядалась згідно з процедурами, стаття зазначає, що тоді державний службовець повинен виконувати законні розпорядження.

70. Більш того, параграф 2 вимагає від державного службовця повідомляти компетентним органам, відповідно до закону, про будь-яке порушення кодексу іншим державним службовцем, що стали відомі йому чи їй. МГК відомо про практичні складнощі, до яких застосування цього положення для державної влади може призвести у певних випадках, оскільки це може викликати тертя між державними службовцями. Проте вважається, що пасивне чи толерантне ставлення державних службовців до таких порушень буде більш шкідливим для державної служби та суспільства і цілому.

71. Про неправомірну чи злочинну поведінку треба повідомляти компетентним органам. Розслідування повідомлених фактів повинно бути відповідальністю компетентних органів, а не державного службовця.

72. Зі свого боку, державна влада повинна забезпечити, щоб не було нанесено шкоди державному службовцю, який добросовісно повідомив про це з раціональних підстав.

Конфлікт інтересів

Стаття 13

73. Ця стаття пояснює, що таке приватний інтерес, і як може виникнути конфлікт між обов'язками державного службовця та його чи її приватним інтересом. Він чи вона мають бути свідомі щодо можливості виникнення конфлікту, вжити заходів для його запобігання, повідомити про це своєму

керівнику при першій нагоді та виконувати будь-які належні інструкції для вирішення ситуації. В кожному випадку, коли це вимагається, він чи вона повинні повідомляти, чи виникає конфлікт інтересів чи ні.

Повідомлення про інтереси

Стаття 14

74. Стаття пояснює, що від певної категорії державних службовців може законно вимагатись періодично повідомляти про свої персональні чи приватні інтереси. Цей обов'язок має превентивний характер. Він зазвичай накладається на державних службовців, які обіймають посади високого рівня. Проте, основним критерієм має бути характер виконуваних функцій та пов'язаних з цим обов'язків. Це може призвести держави до накладання таких обов'язку на певних державних службовців, навіть якщо вони обіймають посади нижчого ієрархічного рівня.

75. Періодичні повідомлення про інтереси є суттєвими для ефективності цього заходу. Беручи це до уваги, кодекс передбачає, що повідомлення буде надаватись не тільки під час призначення, але також через регулярні проміжки часу, які визначаються національним законодавством. Будь-яка зміна в ситуації, що впливає на інтереси державного службовця, передбачає його чи її обов'язок надати нове повідомлення.

76. Оскільки цей обов'язок представляє собою втручання в приватне життя, він повинен бути завжди обґрунтованим. Обов'язком державної влади є забезпечення конфіденційності таких декларацій, що, в свою чергу, гарантує Стаття 17.

Несумісні інтереси

Стаття 15

77. Ця стаття зазначає, що державні службовці не повинні брати участь в будь-якій діяльності, несумісної з належним виконанням посадових обов'язків. Якщо ситуація нечітко зрозуміла, вони повинні звернутись за порадою до свого керівника.

78. Виходячи з положень законодавства, державний службовець повинен отримати дозвіл свого керівника для того, щоб здійснювати певну діяльність, займати посади чи виконувати функції поза своїми посадовими

обов'язками. Ця вимога висувається у відповідності до закону, оскільки деякі країни мають законодавчі норми, що регулюють роботу поза службовими обов'язками чи другу роботу. Треба зазначити, що цей принцип не забороняє державному службовцю мати другу роботу поза своїми основними обов'язками.

79. Ця стаття також вимагає від державного службовця виконувати будь-які законні вимоги щодо інформування про свою приналежність до організації, якщо це може перешкоджати йому чи їй належним чином виконувати свої посадові обов'язки.

Політична і громадська діяльність

Стаття 16

80. Ця стаття вимагає від державного службовця, по-перше, не дозволяти, щоб його чи її політична діяльність шкодила його чи її безсторонності чи відданості, та, по-друге, не допускати, щоб його чи її використовували у підпільних політичних цілях. Він чи вона повинні дотримуватись будь-яких обмежень щодо політичної діяльності, законно накладених на нього чи неї через виконання посадових обов'язків.

Захист приватного життя державного службовця

Стаття 17

81. Як і всі інші громадяни, державні службовці мають право на приватне життя та обов'язок поважати приватне життя інших державних службовців. Ця стаття роз'яснює та окремо вимагає, що повідомлення, зроблені у відповідності з цим кодексом, повинні залишатись конфіденційними, крім випадків, якщо інше встановлено законом.

82. Право на повагу до приватного життя не є абсолютним. Може виникнути необхідність втручання чи обмеження щодо користування цим правом для досягнення певних законних цілей, таких як попередження злочину та захист прав інших. В результаті загальний принцип конфіденційності повідомлень, що визнається в цій Статті, може бути призупинений, наприклад, в рамках кримінальних розслідувань чи дисциплінарних процедур, що застосовуються до державного службовця.

Подарунки

Стаття 18

83. Ця стаття пояснює, що державний службовець не повинен вимагати чи приймати будь-які подарунки чи переваги для себе чи будь-кого іншого, що може вплинути чи уможливити вплив на виконання його чи її обов'язків. Державний службовець не повинен ніколи приймати подарунки, які можуть бути чи виглядати, як нагорода за дії чи помилки у виконанні його чи її обов'язків. Необхідно підтримувати віру громадян у безсторонність державної влади. Така довіра буде підірвана, якщо громадяни помітять чи їм здаватиметься, що службовець, зарплатня якого виплачується з державного бюджету, отримує компенсацію від приватних осіб в обмін на виконання його чи її обов'язків.

84. Кодекс дозволяє деякі винятки щодо загальної заборони подарунків, що стосуються традиційної гостинності чи незначних подарунків. Цей вислів включає, наприклад, запрошення до столу, календарі, недорогі ручки, рекламні матеріали, невеличку канцелярію... Кожна країна сама встановлює критерії, які визначають, що є прийнятним, та які подарунки підпадають під загальну заборону. Часто в якості критерію використовується цінність подарунку чи запрошення – у випадках, коли вартість менша за встановлений поріг, подарунок чи запрошення можна прийняти. Проте, невелика вартість не завжди є прийнятним критерієм. Він чи вона повинні бути насторожі щодо можливості того, що навіть загально дозволена перевага може призвести до конфлікту інтересів в певних обставинах. Так, подарунки чи запрошення, які пропонуються неодноразово, навіть якщо низької вартості, можуть вплинути на безсторонність, з якою він чи вона виконують свої обов'язки.

85. Під час обговорень МГК розглядав можливість введення загального зобов'язання повідомляти про всі подарунки, навіть ті, що мають низьку вартість. Після повідомлення про подарунок безпосередній керівник чи інший компетентний орган вирішують, які подарунки державному службовцю дозволено прийняти. Проте, МГК вважає за краще не включати таку загальну систему в модельний кодекс, але розуміє, що кожна країна вільна приймати більш обмежуючі положення ніж ті, що містяться в цьому кодексі.

86. Якщо обставини заважають державному службовцю відмовитись від переваги, він чи вона мають негайно повідомити про цей факт та обставини його прийняття своєму безпосередньому керівництву та виконувати будь-які надані інструкції.

87. Якщо державний службовець вагається, чи може прийняти подарунок, він чи вона повинні звернутись за порадою до свого керівника.

88. Здоровий глузд потребує, щоб запит та порада були оформлені письмово.

Реакція на неприйнятні пропозиції

Стаття 19

89. Державні службовці повинні знати, як правильно реагувати на неприйнятні пропозиції подарунків чи переваг. Ця стаття дає детальне керівництво, що він чи вона мають робити в таких обставинах.

Піддатливість впливу оточуючих

Стаття 20

90. Державні службовці можуть потрапити під спробу скомпрометувати їх. Мета цієї статті – попередити їх про небезпеку, порадивши не потрапляти в ситуацію, коли він чи вона зобов'язані повернути послугу, а також не поводити себе під час виконання службових обов'язків чи в приватному житті таким чином, щоб піддаватись негативному впливу оточуючих.

Зловживання службовим становищем

Стаття 21

91. Державний службовець не повинен, по-перше, пропонувати будь-які переваги, пов'язані з посадою державного службовця, крім тих, що дозволені законом, та по-друге, не повинен намагатись вплинути на будь-кого заради приватної переваги шляхом використання службового становища або шляхом пропонування їм персональних переваг. Ці переваги можуть пропонуватись прямо чи опосередковано.

Інформація, що є в наявності у державних органів

Стаття 22

92. В процесі служіння на суспільне благо державна влада створює, отримує та має в наявності величезну кількість інформації, цінність та важливість якої не завжди очевидна. Поводження з інформацією, яка є у наяв-

ності у державних органах, є частою причиною складнощів. Ця стаття керує чотирма окремими аспектами.

93. По-перше, державний службовець повинен надавати інформацію тільки відповідно до встановлених правил та вимог.

94. По-друге, він чи вона повинні захищати безпеку та конфіденційність інформації, за яку він чи вона відповідає, а також про яку йому чи їй стало відомо.

95. По-третє, державний службовець не повинен намагатись отримати доступ до офіційної інформації, до якої вони не мають доступу, а також не повинен використовувати неналежним чином інформацію, яку він чи вона отримали під час або у зв'язку з роботою.

96. По-четверте, він або вона мають зобов'язання не приховувати інформацію, яка має бути розкрита, а також не надавати фальшивої інформації чи такої, що вводить в оману.

Державні і офіційні ресурси

Стаття 23

97. Ця стаття вимагає від державного службовця управляти та використовувати людські ресурси, з одного боку, та державну власність, приміщення, послуги та фінансові ресурси, з іншого боку, ефективно, раціонально і економно. Вони не повинні використовуватись для приватних цілей, крім випадків, коли дозвіл надано офіційно. Так, наприклад, державний службовець не повинен без офіційного дозволу використовувати службову машину для приватних поїздок чи службовий телефон для приватних розмов, чи просити свого секретаря робити те, що не стосується його чи її офіційних обов'язків.

98. В зв'язку з цим МГК розглянув використання державними службовцями програм лояльності, організованих авіалініями, мережами готелів та іншим надавачами послуг. Так, наприклад, якщо державний службовець має можливість вибору авіакомпанії для робочої подорожі, ця стаття вимагає від державного службовця бути обережним при виборі та не керуватись особистими міркуваннями на шкоду економічним інтересам державної служби.

Перевірка чесності

Стаття 24

99. Досвід свідчить про важливість проведення перевірок чесності для запобігання довготривалих проблем з чесністю в державній владі. Ця стаття вимагає від державного службовця, відповідального за прийом на роботу, підвищення та призначення, забезпечити, щоб відповідні перевірки чесності кандидатів здійснювались згідно з вимогами закону.

100. Крім того, якщо в результаті такої перевірки він чи вона непевні, як діяти надалі, він чи вона повинні звернутись за відповідною порадою.

Відповідальність керівника

Стаття 25

101. Ідея про те, що кожна особа на керівній посаді, повинна бути відповідальною та підзвітною за поведінку своїх підлеглих, має значний вплив на чесність на державній службі.

102. Ця стаття накладає подвійну відповідальність на керівника чи менеджера. Він чи вона повинні здійснювати управління та контроль у відповідності до політик та цілей державної служби та повинні нести відповідальність за помилки своїх підлеглих, якщо він чи вона не вжили належних кроків для їх попередження.

103. Стаття також надає специфічні керівні принципи. Державний службовець, який здійснює контроль та керівництво іншими державним службовцями, повинен вжити заходів для запобігання корупції шляхом впровадження правил, забезпечення навчання чи тренінгів, проявляючи уважність до ознак фінансових та інших проблем та надаючи особистий приклад.

Припинення державної служби

Стаття 26

104. Якщо держава зацікавлена в тому, щоб люди з досвідом державного управління мали можливість працевлаштування поза державною службою, не менш важливо, що будь-яке працевлаштування не повинне призвести до підозри у некоректності. Зміст цієї статті призначений для зменшення підозри стосовно того:

- що на поради, рішення та дії державного службовця може впливати надія чи очікування майбутнього працевлаштування у конкретного працедавця; або
- що працедавець може отримати неналежну перевагу над конкурентами через працевлаштування державного службовця, який мав доступ до інформації, яку конкуренти вважають власною комерційною таємницею чи яка пов'язана з потенційною розробкою державної політики, що на них впливає.

105. Відповідно, державний службовець не повинен використовувати неналежні переваги своєї посади для того, щоб отримати можливість працевлаштування поза державною службою. Він чи вона повинні бути обережними, щоб уникати можливості конфлікту інтересів, який може виникнути в зв'язку з майбутнім працевлаштуванням. Протягом відповідного періоду часу він чи вона мають уникати діяльності чи консультування з питань, до яких він чи вона були дотичні під час державної служби. Вони також не повинні використовувати чи розголошувати конфіденційну інформацію, довірену йому чи їй, як державним службовцям. Крім того, він чи вона повинні дотримуватись будь-яких правил, що стосуються прийняття рішень після звільнення з державної служби.

Ставлення до колишніх державних службовців

Стаття 27

106. Ця стаття забороняє надавати привілейованого ставлення або полегшеного доступу до державної служби колишнім державним службовцям, оскільки це суперечить принципам, встановленим в цьому кодексі, як, наприклад, в Статті 5, параграфи 2, 7 і 9.

107. Це положення не стосується випадків, коли державне законодавство надає колишнім державним службовцям певні переваги, такі як, наприклад, використання можливостей для відпочинку, пільгових чи безкоштовних тарифів для державної влади тощо.

Дотримання цього Кодексу і санкції

Стаття 28

108. Ця стаття, перш за все, встановлює повноваження, в межах яких видається кодекс, і це питання різниться в різних країнах. Крім того, вона нагадує державному службовцю про обов'язок поводитись відповідно до цього кодексу, ознайомлюватись з його положеннями та користуватись ними. Він чи вона повинні звертатись за порадою у випадку, якщо не впевнені, як діяти.

109. Стаття також вказує, що відповідно до статті 2, параграф 4, положення цього Кодексу є частиною умов працевлаштування на державну службу, та що наслідком його порушення може бути застосування дисциплінарної відповідальності.

110. Державний службовець, зобов'язанням якого є обговорення умов працевлаштування, повинен включати в них положення про те, що цей кодекс є частиною таких умов.

111. Державний службовець, який здійснює контроль та керівництво іншими державним службовцями, повинен слідкувати за тим, щоб його чи її підлеглі дотримувались кодексу та вживати дисциплінарні заходи у випадку його порушення.

112. Державна влада зобов'язана регулярно переглядати положення цього кодексу, щоб пересвідчитись, що вони є доречними.

